

บทที่ 6

ผลกระทบของปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงในเวทีการเมืองโลกที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ของประเทศไทย ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990

ผลกระทบของปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงในเวทีการเมืองโลกที่มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ของประเทศไทย ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 แบ่งเป็น (Adapt from Couloumbis and Wolfe, 1982 : 72-73) (1) ผลกระทบทางการเมือง จากการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 หรือ พ.ศ. 2533 ถึงกลางทศวรรษที่สองของคริสต์ศตวรรษที่ 21 ใน ค.ศ. 2015 หรือ พ.ศ. 2558 และการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ภายหลังจากในอนาคต การต่างประเทศ การกระจายอำนาจ (2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จากการพัฒนา การค้า และการลงทุน ที่สำคัญ คือ การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ การค้าชายแดน การลงทุนตามแนวชายแดนและประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาการคมนาคม (3) ผลกระทบทางสังคม ที่สำคัญ จากความเปลี่ยนแปลงที่เป็นการเติบโตของเมือง การเคลื่อนย้ายถิ่น การอพยพของแรงงานต่างด้าว

6.1 ผลกระทบทางการเมือง

ผลกระทบทางการเมือง จากการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 หรือ พ.ศ. 2533 ถึงกลางทศวรรษที่สองของคริสต์ศตวรรษที่ 21 ใน ค.ศ. 2015 หรือ พ.ศ. 2558 และการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติภายหลังจากในอนาคต การต่างประเทศ การกระจายอำนาจ

ด้านการเมือง แบ่งเป็นสองส่วน คือ ระดับมหภาค กับระดับจุลภาค ระดับมหภาค เป็นระบอบการเมือง และโครงสร้างทางการเมือง และระดับจุลภาค ที่สำคัญ เป็นตัวแสดงทางการเมือง

ระดับมหภาค ที่สำคัญ คือ ระบอบการเมือง และโครงสร้างทางการเมือง ระบอบการปกครองนับเป็นส่วนสำคัญต่อการเปิดกว้างในการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตัวแสดงทางการเมืองที่มีผลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะของไทย

ระดับจุลภาค เป็นตัวแสดงทางการเมือง เป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจทางการเมือง นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ข้าราชการพลเรือน กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชน นับเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ สมัยการปกครองแบบประชาธิปไตย ทหารและข้าราชการพลเรือนระดับสูง นับเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญ สมัยการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม

ตัวแสดงที่สำคัญการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ คือ ผู้นำ รัฐบาล ระบบราชการ และประชาชน

ผู้นำ ความเป็นผู้นำ ลักษณะผู้นำ และคุณสมบัติของผู้นำ นายกรัฐมนตรี นับเป็นตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญที่สุด จากผู้นำ ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ ลักษณะผู้นำ และคุณสมบัติของผู้นำ นายกรัฐมนตรีที่เป็นพลเรือนนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 อยู่ในช่วงภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเมืองและวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ มาจากการเลือกตั้งหรือกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย มีลักษณะอนุรักษนิยมหรือเสรีนิยม ที่สำคัญ คือ นายชวน หลีกภัย มีพื้นฐานแบบนักธุรกิจ เน้นผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจ และมีแนวคิดแบบเสรีนิยมหรือประชานิยม ที่สำคัญ คือ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เน้นการแสวงหาปัจจัยภายนอกหรือต่างประเทศมาสนับสนุนสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ที่สำคัญ คือ นายชวน หลีกภัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายสมัคร สุนทรเวช นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรีที่เป็นทหารมักอยู่ในช่วงภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังการรัฐประหารหรือสถานการณ์ทางการเมืองที่มีแนวโน้มเป็นความรุนแรงและวิกฤตการณ์ทางการเมือง มาจากการยึดอำนาจปฏิเสศการมาตามวิธีทางแบบประชาธิปไตย มีลักษณะอำนาจนิยม ที่สำคัญ คือ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ส่วนหนึ่งเพื่อต้องการรักษาสถานภาพเดิม การเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้มีความชอบธรรม และปัจจัยทางจิตวิทยาที่มาจากความกลัวจากภายนอก ทำให้เน้นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านความมั่นคงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ และแสวงหาปัจจัยภายนอกหรือต่างประเทศเพื่อสนับสนุนความมั่นคงภายใน

รัฐบาล ที่สำคัญ คือ รูปแบบของรัฐบาล (Type of Government) รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งหรือกระบวนการตามครรลองระบอบประชาธิปไตย มีการควบคุม ตรวจสอบและถ่วงดุล มีการยอมรับบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์และมติมหาชน มักประกอบด้วยรัฐมนตรีที่มีการศึกษาสูง ทำให้เป็นรัฐบาลที่มีความชอบธรรม มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีความเป็นอิสระ ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติทุกด้าน ที่สำคัญ คือ รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร แต่ความสับสนและวุ่นวายทางการเมือง การประท้วงของประชาชน และบทบาทของระบบราชการ ที่สำคัญ คือ ทหารและข้าราชการพลเรือน ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 ลดอำนาจและบทบาทลง นับตั้งแต่ รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นับเป็นการเริ่มต้นของระบอบผสม (Hybridge Regime) รัฐบาลที่มาจากยึดอำนาจ การปฏิวัติ การรัฐประหาร หรือเป็นรัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพ เป็นรัฐบาลที่ขาดความชอบธรรม การสนับสนุนจากต่างประเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพของรัฐบาล ทำให้มีความชอบธรรม ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารราชการแผ่นดิน ที่สำคัญ คือ รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

ระบบราชการ ที่สำคัญ คือ ประสิทธิภาพของระบบราชการ (Bureaucratic Efficiency) การปฏิรูประบบราชการ ที่สำคัญ นับตั้งแต่อดีตถึงกำเนิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า

ใน พ.ศ. 2435 และสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระหว่าง พ.ศ. 2501 ถึง 2506 และภายหลังต่อเนื่องถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ทำให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่สำคัญจำนวนมากเพื่อสนองต่อการพัฒนาและต่อเนืองมา ความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัย ทำให้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ปฏิรูประบบราชการ จากจำนวน 14 กระทรวง 1 ทบวง เป็นจำนวน 20 กระทรวง ใน พ.ศ. 2545 เป็นการจัดกลุ่มงานกระทรวงตามภารกิจ นับเป็นการนำวิธีการบริหารทางธุรกิจและการบริการจัดการสมัยใหม่ของภาคเอกชนมาสู่การปฏิรูประบบราชการ ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น ที่มีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจมากยิ่งขึ้น

ประชาชน การเปิดกว้างของระบบการเมืองจากความขัดแย้งทางการเมือง ที่สำคัญ คือ ระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึง 2549 และระหว่าง พ.ศ. 2556 ถึง 2557 ส่งผลต่อประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการชุมนุม เดินขบวน ประท้วงต่อต้าน คว่าบาตร เป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายสาธารณะ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทุกด้านของประเทศของไทยอย่างกว้างขวาง

ความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลกระทบทางการเมือง ระหว่าง ค.ศ. 1990 ถึง 2015 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติภายหลังในอนาคต การต่างประเทศ การกระจายอำนาจ ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 และความเปลี่ยนแปลงที่มาจากโลกาภิวัตน์นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ขณะที่การนำเสนอแนะนโยบายตามแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) การรวมกันของกลุ่มทุนทุกระดับ ที่สำคัญ คือ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ร้อยรัดผูกพันเป็นพรรคการเมืองที่สำคัญเพียงพรรคเดียว คือ พรรคไทยรักไทย และความคาดหวังทางการเมืองของประชาชน นำมาสู่ชัยชนะของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2544 (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2546 : 246-247)

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2544 ถึง 2548 (ปรับปรุงจาก ธโสธร ตู๋ทองคำ, 2559 : 152-156) นับเป็นช่วงเวลาสำคัญการปรับเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมการเมือง ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาจากการนำเสนอแนะแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (East Asian Economic Model) แบบใหม่ จากเดิมเน้นพึ่งพิงเงินทุนจำนวนมากจากภายนอกเพื่อสร้างการผลิตต้นทุนต่ำเพื่อป้อนตลาดโลก เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจระดับรากหญ้าเพื่อสถาปนาความเข้มแข็งภายในประเทศ จากความเข้มแข็งของตลาดภายในเพื่อลดความผันผวนจากเศรษฐกิจระหว่างประเทศควบคู่กับการผลิตสินค้าคุณภาพสูงเพื่อส่งออก ต่างประเทศ นับเป็นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจสองด้านควบคู่กัน (Dual Track Plus Economy) (ฉมาตนิย มากมวล, 2545: 38-39) มีแนวคิดการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในควบคู่กับภายนอก จากการพัฒนาเศรษฐกิจ รากหญ้าที่สถาปนาความเข้มแข็งของตลาดภายในเพื่อรองรับความผันผวนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ควบคู่กับการผลิตสินค้าคุณภาพสูง มูลค่าเพิ่มสูงสำหรับตลาดต่างประเทศผสมผสานกับเครือข่ายการค้าในเอเชีย นำความเปลี่ยนแปลงสู่นโยบายการพัฒนาประเทศ ทำให้เป็นแบบการพัฒนาที่สำคัญในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก

ส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจภายนอกมาจากการกำหนดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ แบ่งเป็นการกำหนดนโยบายสามระดับ ระดับโลก ด้วยการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการความร่วมมือจากความเปลี่ยนแปลงเป็นรัฐตลาดด้วยการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีความสามารถด้านการแข่งขันสูงหรือที่ประเทศไทยมีศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูง เพื่อการกำหนดหรือวางตำแหน่งทางธุรกิจในการแข่งขันระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค ที่สำคัญ การกำหนดความร่วมมือกับประเทศภายในภูมิภาคเอเชียที่ประกอบด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันตกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง จากกลุ่มความร่วมมือแห่งเอเชียที่จัดตั้งใน พ.ศ. 2545 เพื่อแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจทุกด้าน ด้วยการดึงประเทศที่มีศักยภาพแต่ละด้านร่วมมือระหว่างกัน และระดับเพื่อนบ้าน การเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งระดับภูมิภาคที่สำคัญ คือ อาเซียน และระดับอนุภูมิภาค ที่สำคัญ คือ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ และความร่วมมืออนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อาศัยความได้เปรียบจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขันของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงเป็นรัฐตลาดในคริสต์ศตวรรษที่ 21

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นที่มาของการจัดตั้งรัฐบาลที่ประกอบด้วยข้าราชการและอดีตข้าราชการเป็นหลัก มีการกำหนดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อแก้ปัญหาทางการเมือง การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นยุทธศาสตร์และนโยบายหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ การมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนและมีความสุขมากกว่าดัชนีชี้วัดที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ความนิยมชมชอบต่อ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ส่งผลให้ผู้คนจำนวนหนึ่งที่สนับสนุนก่อตัวต่อต้านคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ภายหลังจากรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ที่สำคัญ สะท้อนจากการลงประชามติเพื่อรับรองร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550 แม้ผ่านการลงประชามติ และทำให้พรรคพลังประชาชนที่มีนายสมัคร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค ที่จัดตั้งภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2550 ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และชนะการเลือกตั้งทั่วไปหลังการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งหนึ่งในนามพรรคเพื่อไทยใน พ.ศ. 2554 ภายหลังจากการยุบพรรคพลังประชาชน ทำให้นายสมัคร สุนทรเวช นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ขณะที่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีต้องพำนักที่ต่างประเทศ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับเป็นพื้นที่ที่สำคัญของชัยชนะของการเลือกตั้งของพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย ขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคภูมิใจไทยที่แยกตัวออกมาและจัดตั้งภายหลังการยุบพรรคพลังประชาชนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2551 จำนวนมากต่างไม่ได้รับการเลือกตั้งทั้งที่ผู้สมัครจำนวนหนึ่งเป็นรัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงความล้มเหลวของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2550-2554) ที่ไม่มีนโยบาย

จำนวนมาก เช่น ไทยเข้มแข็ง เป็นต้น แต่ไม่สามารถดึงการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พรรคประชาธิปัตย์กลายเป็นฝ่ายค้านในที่สุด

ขณะเดียวกันแนวคิดการเมืองภาคประชาชนที่แพร่หลายก่อให้เกิดประชาสังคมหลากหลายกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองที่มีทั้งการสนับสนุนและต่อต้าน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัด ที่สำคัญ คือ กลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อต่อต้านเผด็จการ (นปช.) ที่สมาชิกส่วนหนึ่งเป็นผู้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มคนรักกุดกร กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มรักเชียงใหม่ 51 นับเป็นกลุ่มประชาสังคมที่มีบทบาททางการเมืองอย่างมากนับตั้งแต่ภายหลังการรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ที่มีบทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากการต่อต้านรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ที่ก่อตั้งเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 และมีผลต่อเนื่องถึง พ.ศ. 2557 ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อต่อต้านเผด็จการ และกลุ่มคนเสื้อแดง ความขัดแย้งทางการเมืองที่สำคัญสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นำไปสู่การรัฐประหารของกองทัพในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ใน พ.ศ. 2557 นำมาสู่การกำหนดนโยบายสาธารณะผ่านโครงสร้างรัฐมนตรีที่ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี จากตัวแทนของกองทัพ กลุ่มทุน ชนชั้นนำ แนวจารีตอื่น ที่มีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จากการสนับสนุนของชนชั้นกลางจำนวนหนึ่ง ที่เป็นคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข (กปปส.) การกำหนดนโยบายสาธารณะที่แสดงถึงความสำคัญของความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ที่สำคัญ คือ การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ และการส่งเสริมบทบาทและการใช้ประชาคมอาเซียน ที่สัมพันธ์กับเศรษฐกิจและการต่างประเทศ แต่การขาดการยอมรับจากต่างประเทศแม้กระทรวงการต่างประเทศจะทำหน้าที่เสมือนเป็นโฆษกให้กับรัฐบาลและประเทศในภาวะวิกฤตแต่กลับไม่เป็นผล ท่ามกลางการยอมรับกระแสประชาธิปไตยที่แพร่ขยายทั่วโลก

ขณะเดียวกัน การที่ประเทศไทยเข้าสู่ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เท่ากับปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างกว้างขวาง การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ตรงข้ามกับความคิดเห็น นโยบายสาธารณะ หรือผู้นำทางการเมือง เป็นสิ่งต้องห้าม สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน จำกัด บทบาทของสื่อมวลชนที่ถูกปิดกั้น หรือการจำกัดการแสดงความคิดเห็น มุมมอง ทศนคติ ค่านิยม ของสื่อมวลชนที่ตรงกันข้าม ทำให้ปัญหาจำนวนมากไม่ได้รับการแก้ไข ที่สำคัญ การที่โครงสร้างของรัฐบาลและบุคคลแวดล้อม ประกอบด้วยกลุ่มทุนจำนวนมาก ทำให้นโยบายของรัฐบาลส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มทุนผ่านนโยบายและโครงการประชารัฐ และทำลายเศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจรากหญ้า นับตั้งแต่การไม่มีการประกันราคาพืชผลการเกษตร

ที่สำคัญ คือ ข้าว ยางพารา ปาล์ม อ้อย และมะพร้าว ที่เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ การจัดระเบียบเรือประมง ส่งผลต่อกิจการประมง การจับสัตว์น้ำ และการเดินเรือเพื่อการประมง การบุกจับและยึดพื้นที่ที่มีการรุกป่าไม้ของชาวบ้านและนายทุน การจัดระเบียบสังคม ที่สำคัญ คือ การจัดระเบียบผู้ค้ารายย่อยบนทางเท้า การจัดระเบียบปากคลองตลาด การจัดระเบียบสะพานเหล็ก การจัดระเบียบตรอกข้าวสาร ที่กรุงเทพมหานคร การจัดระเบียบหอพัก ที่จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นตัวอย่างสำคัญที่กลายเป็นปัญหาที่สำคัญจากนโยบายสาธารณะของรัฐบาล

ขณะเดียวกัน การปกครองแบบอำนาจนิยมของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีแนวโน้มการสืบทอดอำนาจผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศ 20 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2561 ถึง 2580 การมีสมาชิกวุฒิสภาที่มีจากการสรรหาแต่กลับมีอำนาจเท่ากับหรือมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะมีอำนาจหน้าที่และบทบาทที่สำคัญในการแต่งตั้งสมาชิกองค์กรอิสระ ที่สำคัญ คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา ย่อมแสดงถึงแนวโน้มการเมืองการปกครองของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มุ่งสู่อำนาจนิยม แต่ไม่แตกต่างจากสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่แตกต่างกันมีเพียงรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มาจากการรัฐประหาร ขณะที่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เมื่อสมการเป็นเช่นนี้ การปกครองระบอบอำมาตยาธิปไตยใหม่ (Neo Bureaucratic Polity) ในปัจจุบัน ย่อมทำให้เห็นถึงการกระจายอำนาจที่ลดลง แต่กลับให้มีการควบคุมเพิ่มมากขึ้นผ่านองค์การหน่วยงาน และกลไกของรัฐ ที่สำคัญ คือ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ตรงกันข้ามกับชื่อที่ปรากฏ

ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์จึงส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่มาจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ภูมิภาคเติบโตอย่างมาก ทั้งทางด้านพื้นที่ ผู้คน และสภาพแวดล้อม ส่วนหนึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ส่งผ่านความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เปิดกว้างสู่ระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจที่เป็นทุนนิยม และสังคมที่เป็นวัตถุนิยมและบริโภคนิยม และต่อเนื่องถึงชัยชนะของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พรรคไทยรักไทย และพรรคการเมืองที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สนับสนุน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคโดยเฉพาะชนบทอย่างกว้างขวาง จนกลายเป็นฐานอำนาจที่สำคัญทั้งกลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อต่อต้านเผด็จการ (นปช.) กลุ่มคนรักอุดร คนเสื้อแดง และการจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์การเมืองไทยที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นับตั้งแต่สิ้นสุดยุคสงครามเย็น ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจมากกว่าการยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมือง ประกอบกับโลกถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันผ่านทางเทคโนโลยีด้านการ

สื่อสาร ทำให้ทุกประเทศจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือระหว่างกัน จึงเกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมากมาย ส่งผลให้ประเทศไทยซึ่งเคยมีจุดแข็งด้านภูมิรัฐศาสตร์คือเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความด้านเปรียบด้านภูมิรัฐศาสตร์ลดน้อยลง จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเริ่มเห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่สมัยรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า และรัฐบาลสมัยต่อมา ได้ดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศแบบแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง พยายามหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกับประเทศเพื่อนบ้าน การปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการต่างประเทศนี้ ทำให้ประเทศไทยมีการขยายตัวด้านการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก ทั้งนี้ การที่ประเทศไทยมีภูมิรัฐศาสตร์อยู่ท่ามกลางประเทศที่มีความแตกต่างทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ทำให้ต้องเริ่มมีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้แก่ภูมิภาคในส่วนที่ไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งรวมถึงการดำเนินนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ การเชื่อมต่อทางถนน รถไฟ การเดินเรือ ประเทศไทยจะต้องรับฟังความคิดเห็นจากประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินการ (บุญธรรม ถาวรทัศนกิจ, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561)

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ ทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยมีความชัดเจนขึ้น เพราะความพยายามในการแสดงจุดยืนทางการเมือง การเลือกข้าง ทำให้นโยบายที่ไทยจะต้องแสดงว่าเลือกที่จะอยู่ใกล้ชิดกับใครชัดเจนขึ้น เช่น ในกรณีของสมัยประยุทธ์ การให้ความสำคัญกับจีนที่มากกว่าการให้ความสำคัญกับสหรัฐอเมริกา ทำให้เกิดการพัฒนาความสัมพันธ์ การเปิดช่องทางเศรษฐกิจ การเปิดรับการลงทุนจากจีนมีแนวโน้มที่ดีมากยิ่งขึ้น เพราะการมองว่าจีนไม่พยายามเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในประเทศของไทยเรื่องการรัฐประหาร ทำให้รัฐบาลประยุทธ์เลือกให้ความสำคัญกับจีนมากกว่า ซึ่งในแง่หนึ่ง มันทำให้ไทยอยู่ในสายตาของจีนมากยิ่งขึ้น (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

การประเทศไทยยังไม่สามารถมีรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและมาจากการเลือกตั้ง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายที่ขาดตอนและไม่ส่งผลดีต่อผลประโยชน์แห่งชาติ และยังทำให้ไทยสูญเสียบทบาทในเวทีระดับภูมิภาคและไม่สามารถใช้ข้อได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ของไทยได้อย่างเต็มที่อีกด้วย นอกจากนี้การรวมศูนย์ยังส่งผลทำให้ พื้นที่แต่ละพื้นที่ไม่สามารถใช้ศักยภาพที่มี ทั้งที่เป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคและอาเซียนมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึง 33 จังหวัด แต่ละจังหวัดต้องรับนโยบายจากส่วนกลางเท่านั้น ทำให้ล่าช้าและอาจไม่สอดคล้องกับสภาพและสถานการณ์จริง (คู่บุญ จารุมณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) การเมืองได้รับแรงบีบคั้นมากขึ้นโดยเฉพาะหากเป็นการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเพราะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของต่างประเทศ แรงกดดันต่อการกระจายอำนาจจะมีมากขึ้นจากการมองเห็นว่าการรวมศูนย์อำนาจย่อมไม่เป็นผลดี (บุญอริ ยีหะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2561)

รัฐไทยในปัจจุบันมีศูนย์กลางที่รวมอยู่ที่กรุงเทพฯ ที่ตั้งดังกล่าวอาจเหมาะสำหรับกิจกรรมบางประเภท แต่ธุรกิจและกิจการใหม่ที่จัดตั้ง จำนวนมาก ไม่จำเป็นต้องอยู่ศูนย์กลางอีกต่อไป เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถ

เชื่อมต่อกันได้ง่าย เช่น ธุรกิจด้านการเงินอาจจะไปตั้งอยู่ย่านธรรมชาติอย่างเชียงใหม่ หรือทะเลแถบพังงา เพียงแต่สร้างระบบเชื่อมต่อและการเงินให้ดี รัฐขนาดใหญ่และรวมศูนย์อำนาจ ไม่อาจเป็นคำตอบ เนื่องจากรัฐทหารแสดงให้เห็นแล้วว่า 4 ปีที่ผ่านมา การรวบอำนาจและใช้ทรัพยากรโดยทิ้งกฎหมายด้วยผลของการใช้ มาตรา 44 แต่ก็ไม่ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น รัฐที่มีการกระจายอำนาจ ทำให้ส่วนกลางมีขนาดเล็กลง สามารถบริหารจัดการด้วยตนเองได้ จะทำให้การดำเนินการทั้งหลาย มีความคล่องตัว ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้กลุ่มคนในพื้นที่แต่ละแห่งสร้างสรรค์กิจการทั้งหลาย เองโดยไม่ต้องพึ่งส่วนกลางมากเกินไป ต่อรอง (ปฏิญญานันท์ พจนะลาวัลย์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

การเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์ที่จะส่งผลต่อการเมืองการปกครองของไทยนั้นเชื่อมโยงกันมาก เพราะเมื่อประเทศไทยตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจะสามารถแสวงหาโอกาสจากการพัฒนาการขนส่งของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS Transport Development) ไม่ว่าจะเป็นระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridors) ทั้งสาม หรือการจะเข้าไปสู่หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน จะทำให้การเชื่อมโยงของโครงสร้างพื้นฐานหนัก (hard infrastructure) มีผลต่อการเชื่อมโยงของเมือง การเชื่อมโยงเหล่านี้ต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานละมุน (soft infrastructure) ที่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย กฎระเบียบ (regulations) หรือนโยบายการขนส่ง (transport policy) ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ใกล้ชิด เป็นมิตรกับประเทศที่มีความเชื่อมโยง และประเทศที่เข้ามาให้ทุนสนับสนุนหรือให้ความรู้ เช่น จีนหรือญี่ปุ่น ต่อมา เมื่อเชื่อมโยงแล้ว การพัฒนาเมือง หรือเขตเศรษฐกิจพิเศษจะทำให้เกิดการคิดเรื่องการต้องดูแลพื้นที่เป็นพิเศษ หรือการคิดถึงเรื่องการกระจายอำนาจให้พื้นที่ที่มีความสามารถในการจัดการประเด็นความท้าทายใหม่ๆ ที่เป็นผลจากความเชื่อมโยงเหล่านั้น ซึ่งต้องการนโยบายสาธารณะที่ทันสมัย เช่น การจัดการขยะ การจัดการระบบไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต การจัดการการศึกษาในพื้นที่ที่จะตอบสนองการเติบโตของการลงทุน ดังนั้น ในเรื่องการจัดการพื้นที่ใหม่ทั้งหลายเหล่านี้จะทำให้รัฐต้องหันมาให้ความสำคัญกับการให้อำนาจแก่พื้นที่ต่างๆ ในการจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือประเด็นสาธารณะเรื่องใหม่ (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

ผลกระทบทางบวกและทางลบเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาพิจารณาอย่างรอบด้าน หากเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐ ในระบบประชาธิปไตย โดยมุ่งลดบทบาทของรัฐส่วนกลางลงเหลือภารกิจหลักเท่าที่ความต้องการทำ เท่าที่จำเป็น และให้ประชาชนได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมือง ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์หากสามารถขจัดปัญหาการคอร์รัปชันได้ (ภฤศญา ปิยนุสรณ์, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2561)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านการเมืองการปกครองภายในจากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง การกระจายอำนาจ องค์กรปกครองท้องถิ่นอำนาจจำกัด เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้าน เจ้าแขวงในลาวมีอำนาจมาก โดยเฉพาะในการเจรจาความทางเศรษฐกิจในนามรัฐบาลพม่าเองก็เป็นรัฐรวม รัฐฉานมีรัฐบาล มีสภาของตนเองอยู่ที่ตองจี แตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน

ประเทศไทย (ณัฐกร วิทิตานนท์ , สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2561) ขณะเดียวกันการจัดการต่อทรัพยากรต่อพื้นที่ ภูมิรัฐศาสตร์ ที่สัมพันธ์ต่อระบบเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 21 คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษ การกระจายอำนาจ และ นโยบายสาธารณะในพื้นที่เมืองที่เป็นระบบเศรษฐกิจพิเศษมีความสำคัญอย่างมาก ตลอดจนแนวความคิดเรื่อง การจัดการตนเองจะเกิดขึ้นจริง จนมีอำนาจเทียบเท่านครรัฐ และนครรัฐเหล่านั้นจะรวมตัวกันเป็นสหพันธรัฐ เพื่อ กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ทางการเมืองในเชิงเครือข่าย รูปแบบการปกครองแบบจังหวัดที่เป็นอยู่จะหมดสภาพ แต่ละพื้นที่สามารถปรับเปลี่ยนนโยบายได้ตามความสัมพันธ์ เมืองชายแดนจะลดภาวะความเป็นรัฐชาติ แต่จะมี ลักษณะเป็นนครรัฐชาติพันธ์มากกว่าเป็นรัฐชาติ (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์นั้น จีนเป็นประเทศที่มีที่ตั้งใกล้กับไทยมากหรือมีอาณาเขตที่อยู่ไม่ห่างกันมากนัก สามารถติดต่อได้ทั้งทางบก ทางทะเล และอากาศโดยใช้เวลาไม่มากนัก การเป็นพันธมิตรกับจีนควบคู่กับ สหรัฐอเมริกาย่อมทำให้ไทยมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมในทางการค้า หรือร่วมมือกันพัฒนาเพื่อประโยชน์ทาง เศรษฐกิจได้ การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ เพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือเศรษฐกิจของไทยที่ในอดีตมักพึ่งพาสหรัฐ และโลกตะวันตกเป็นหลัก (บุษอริ ยีหะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2561) การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ด้วย ทั้งปัจจัยจากภายนอกและปัจจัยภายในประเทศเอง นำไปสู่ทั้งโอกาสและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการเมือง การ ต่างประเทศอย่างเด่นชัด เช่น การชะลอข้อตกลงเรื่องรถไฟความเร็วสูงจากจีนที่จะเชื่อมต่อมาผ่านลาว เข้าสู่ จังหวัดหนองคาย ทั้งนี้เพราะไทยไม่เห็นด้วยต่อข้อเสนอจากทางจีนที่ค่อนข้างทำให้ไทยเสียเปรียบมากกว่า แต่ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักและควรเป็น นโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพราะแน่นอนว่าการจะหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลง แผนที่ทางภูมิรัฐศาสตร์ของจีน ย่อมมีผลกระทบเพื่อมและแรงกดดันมหาศาลให้ไทยในฐานะรัฐที่เล็กกว่าต้องยอม ปฏิบัติตาม (คู่บุญ จารุณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญด้านการต่างประเทศจากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพึ่งพา จีน ไม่ได้มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าเพื่อนบ้าน ทั้งพม่า และลาว (ณัฐกร วิทิตานนท์ , สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2561) ขณะเดียวกันนโยบายของไทยต่อการเมืองที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศในยุโรปและญี่ปุ่น จะนำไปสู่ ความขัดแย้งภายนอกและการกีดกันทางการเมือง ภายใต้ระบบโลกใหม่ที่มีจีนและมุสลิมเป็นผู้นำในการกำหนด นโยบายการเมืองโลก (วศิน ปัญญาวุธตระกูล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ด้านต่างประเทศน่าส่งผลกระทบ มากที่สุด เพราะอาจจะเป็นตัวกำหนดนโยบายสาธารณะในการสร้างความเป็นเลิศในภูมิภาค ในอีกฝั่งที่น่าเป็นห่วง ก็คือ การกระจายอำนาจที่อาจจะถูกลดความสำคัญลงเนื่องจากว่า รัฐอาจต้องการผลักดันให้ส่วนกลางเข้มแข็ง และผลักดันนโยบายทางเศรษฐกิจไปเป็นแบบเสรีนิยมใหม่ที่ไม่ได้คำนึงถึงสิทธิของท้องถิ่นมากนัก แต่ให้ ความสำคัญกับธุรกิจเอกชนมากยิ่งขึ้น (ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

จากการสัมภาษณ์ แสดงถึง ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์จากการขยายตัวของทุนและเทคโนโลยี สารสนเทศ ทำให้ภูมิรัฐศาสตร์ทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น จนทำให้นับตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต่าง

ให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจมากกว่าความขัดแย้งทางการเมือง ความสำเร็จของภูมิรัฐศาสตร์ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลภายหลังต่างมีผลงานสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญคือ รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ที่สร้างความร่วมมือกับสมาชิกอาเซียนอื่น นำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ใน ค.ศ. 1992 แต่ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากความต้องการสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร นำไปสู่การลดความสำคัญของการต่างประเทศจากการเปลี่ยนรัฐบาลและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศหลายคน การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย ทำให้รัฐบาลเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกว้างขวางที่สำคัญคือ สามเหลี่ยมเศรษฐกิจ สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ห้าเหลี่ยมเศรษฐกิจ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายสาธารณะหลายนโยบายต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา เน้นความร่วมมือจากการประชุมอาเซียน (Asia-Europe Meeting : ASEM) ระหว่างเอเชียที่มีอาเซียนเป็นแกนหลัก กับยุโรป ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้านแม้มีความต่อเนื่องแต่สะดุดจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ที่ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และทำให้นายชวน หลีกภัย กลับมาดำรงตำแหน่ง แต่กลับเผชิญกับปัญหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่สำคัญคือ ลาว จากการลดการซื้อพลังงาน

การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นับเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากการก้าวสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสองด้านควบคู่กัน จากการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก นับตั้งแต่ต้นนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (Village and Urban Revolving Fund) หนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (One Village, One Product) ธนาคารประชาชน (People's Bank) และหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และเศรษฐกิจภายนอก จากความสอดคล้องและเหมาะสมกับเศรษฐกิจขนาดเล็ก เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศโดยตรง จากอุตสาหกรรมรถยนต์และชิ้นส่วน การพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การพัฒนาชนบท และทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ การพัฒนารูปแบบทรัพย์สินใหม่ที่จำกัดผลกระทบของราคาทรัพย์สินที่ลดลง การสร้างความต้องการในประเทศให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง และการปฏิรูประบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบธนาคาร ล้วนแล้วแต่แสดงถึงความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจมหภาคและจุลภาค แต่รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลับมีนโยบายรวมศูนย์อำนาจ นับตั้งแต่การกำหนดให้ผู้อำนวยการจังหวัดแบบบูรณาการ (Chief Executive Officer : CEO) เท่ากับลดอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นลง ทำให้การกระจายอำนาจลดความสำคัญลง ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ถือกำเนิดการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในวังวนของความขัดแย้ง

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ส่งผลถึงการต่างประเทศ ทำให้รัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 กำหนดนโยบายต่างประเทศที่เอนเอียงเข้าหาจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกา ท่ามกลางการแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของจีน นำไปสู่ความโน้มเอียงที่อาจเป็นปัญหาต่อการรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทยทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การค้า และ

การลงทุน นอกเหนือจากการที่ประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจจนทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถรักษาผลประโยชน์ของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศเป็นเวลา 20 ปี นับเป็นประโยชน์กับการนำปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เอื้ออำนวยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศหลากหลายมิติ

6.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนา การค้า และการลงทุน ที่สำคัญ คือ การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษ การค้าชายแดน การลงทุนตามแนวชายแดนและประเทศเพื่อนบ้าน

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญถือกำเนิด นับตั้งแต่การรวมกลุ่มระหว่างประเทศในรูปขององค์การ ซึ่งก็มีทั้งองค์การที่มีวัตถุประสงค์ทั่วไป และมีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง เกิดการทำงานร่วมกันในหลากหลายมิติชนิดที่ไม่เคยมีมาก่อนในห้วงก่อนหน้า ซึ่งที่สุดแล้วก็ยังเป็นไปโดยอิทธิพลของชาติมหาอำนาจ ตัวอย่างเช่นกรณีแม่น้ำโขง การถือกำเนิดของความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (The Greater Mekong Sub-region : GMS) ก่อตั้งปี 1992 มี 6 ชาติ (รวมจีนตอนใต้) ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแต่ละด้านที่ญี่ปุ่นมีบทบาทนำ ในฐานะชาติที่ถือสัดส่วนหุ้นมากที่สุด ประธานคนปัจจุบันก็เป็นชาวญี่ปุ่น การถือกำเนิดของความริเริ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (The Lower Mekong Initiative : LMI) ก่อตั้งปี 2009 มี 5 ชาติ (ไม่รวมจีน) มีรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ มุ่งประเด็นการจัดการน้ำ การศึกษา และสุขภาพ การถือกำเนิดของความร่วมมือล้านช้าง-แม่น้ำโขง (Lancang-Mekong Cooperation : LMC) ก่อตั้งใน ค.ศ. 2014 มี 6 ชาติ โดยจีนเป็นผู้นำ ร่วมมือกันในสามด้านหลัก ได้แก่ ความมั่นคง, เศรษฐกิจ กับ การพัฒนาที่ยั่งยืน และการถือกำเนิดของกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง หรือแอกเมค (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) (ฉัตรกร วิทิตานนท์, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2561) ล้วนแล้วแต่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงรายรอบประเทศไทยอย่างกว้างขวาง

จากการสัมภาษณ์ แสดงถึง ความสำคัญของภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลให้เกิดกลุ่มความร่วมมือที่สำคัญรอบประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การถือกำเนิดของความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ความริเริ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง ความร่วมมือล้านช้าง-แม่น้ำโขง และกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง หรือแอกเมค นับเป็นกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศที่รายล้อมประเทศไทยก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จากการสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย เท่ากับว่า เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตร นับเป็นผลดีกับประเทศไทยและประเทศอื่นในโครงการความร่วมมือ เพราะเท่ากับถ่วงดุลกับจีนที่กำลังแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่นับเป็น

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก ทำให้ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวจากความเปลี่ยนแปลงที่ถือกำเนิดขึ้น

รากฐานการพัฒนาประเทศที่กำหนดเป็นทิศทางและแนวโน้มในอนาคตภายหลัง มาจากข้อเสนอของนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่นับเป็นหมุดหมายสำคัญของนโยบายของรัฐบาลในการก้าวสู่โอกาสเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดการขับเคลื่อนการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทั้งทางด้านการพัฒนา การค้า การเงิน การลงทุน และความช่วยเหลือ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประเทศนั้นจะสามารถสร้างโอกาส ที่สำคัญ ประกอบด้วย (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2560 : 2,12) ความสามารถของประเทศด้านการแข่งขัน การวางตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์ ความเข้มแข็งและความสามารถของภาคเอกชน และการสร้างธุรกิจที่เริ่มต้น (Start up) มิติใหม่ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เพื่อสนองต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) และเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital economy) และมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญสองประการ คือ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2560 : 2,12) ความสามารถของประเทศด้านการแข่งขัน การวางตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์

ประการแรก ความสามารถ (capability) ของประเทศและความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) เมื่อถึงภูมิภาคมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันย่อมมีโอกาสก้าวสู่การเป็นประเทศที่เป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ นับเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการเป็นประเทศพัฒนาแล้วและก้าวทิ้งห่างประเทศอื่นในเอเชียและในโลก ทำให้ประเทศไทยมีความพยายามที่สำคัญนับตั้งแต่ ค.ศ. 2015 เพื่อยกระดับขีดความสามารถด้านเศรษฐกิจตลอดมาทั้งที่โดยสภาพภูมิรัฐศาสตร์ ประเทศไทยมีความสามารถด้านการแข่งขันสูงกว่าประเทศอื่น แต่ปัจจัยทางภูมิศาสตร์มิได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่กำหนดความสามารถด้านการแข่งขัน แต่สภาพแวดล้อม บริบท และปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ล้วนแล้วแต่กำหนดเงื่อนไขของประเทศในอนาคต

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยแม้สามารถนำประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) มิได้เพียงพอสำหรับการนำประเทศก้าวไปสู่การหลุดพ้นการเป็นประเทศที่ติดกับกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ส่งผลให้ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตของประเทศ จากที่เคยอาศัยการวิเคราะห์ต้นทุนในการแข่งขัน เป็นการเน้นนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ประเทศไทยต้องกำหนดนโยบายสาธารณะที่เปลี่ยนภาคเกษตรกรรมที่ผลผลิตมีมูลค่าต่ำสู่การแปรรูป การสร้างมูลค่าเพิ่ม และเศรษฐกิจชีวภาพ (bioeconomy) ที่มีมูลค่าสูง เพื่อสร้างรายได้ที่เพียงพอสำหรับการหล่อเลี้ยงเกษตรกรที่เป็นประชากรจำนวนหนึ่งของประเทศ

ประเทศไทยกำลังเปลี่ยนจากประเทศอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน (Labor Intensive Industry) สู่การสร้างอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ที่เน้นมูลค่าเพิ่ม เน้นวิทยาการและนวัตกรรม จากฐานการผลิตที่เป็นโรงงานประกอบจากการย้ายโรงงานการผลิตที่มาจากในประเทศ (Technology Transplant) เป็นการเน้นการพัฒนาเป็นกลุ่มการ

ผลิต (Cluster) และกลายเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค (hub) ของอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ประเทศมีความสามารถพัฒนาสู่เป้าหมาย ที่สำคัญ คือ อุตสาหกรรมยานยนต์ อาหาร ปิโตรเคมี (petrochemical) การแพทย์ (medical) และการสาธารณสุข การดูแลสุขภาพ (wellness) และการท่องเที่ยว (tourism) เพื่อเป็นฐานรองรับอุตสาหกรรมทั้งหลายเหล่านี้ ประเทศไทยต้องกำหนดนโยบายระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ที่มีการขับเคลื่อน พร้อมกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ครั้งใหญ่ของประเทศ เพื่อให้ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออกเป็นศูนย์กลางการผลิต การขนส่ง โลจิสติกส์ (Logistic) ที่ใหญ่ที่สุดในอนุภูมิภาคกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และประเทศไทย (CLMVT) เพื่อเปลี่ยนผ่านประเทศไทยสู่เศรษฐกิจยุคดิจิทัล พร้อมกับการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ การให้ความสำคัญกับการวิจัยค้นคว้า ที่กลายเป็นนโยบายสูงสุดที่รัฐผลักดัน และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ การปฏิรูปการอำนวยความสะดวก การลดขั้นตอน การแก้ไขกฎหมายที่ล้าหลัง การสร้างความโปร่งใส และการจัดการคอร์รัปชัน

การกำหนดนโยบายสาธารณะที่ถูกต้องย่อมนำมาสู่การยกระดับขีดความสามารถของประเทศและผลักดันให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทั้งการค้าและการลงทุนที่โดดเด่นประเทศหนึ่งของภูมิภาคในอนาคต

ประการที่สอง การวางตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์หรือการกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ (Strategic Positioning) จากปัจจัยทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ที่โดดเด่นของประเทศไทยจนทำให้เป็นที่สนใจของนานาชาติประเทศ นับเป็นสาเหตุ ปัจจัย และเงื่อนไข ที่จะนำมาสู่ความสำเร็จที่ตามมา สำหรับประเทศที่มีขนาดใหญ่ ที่สำคัญ คือ จีน ญี่ปุ่น ปัจจัยเหล่านี้ไม่เป็นปัญหา แต่หากเป็นประเทศที่มีขนาดเล็กกลับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สิงคโปร์ นับเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีความสามารถด้านนี้อย่างโดดเด่น หรือฮ่องกงที่มีความไม่แน่นอนสูงภายหลังกลับคืนสู่จีนนับตั้งแต่ ค.ศ. 1997 การรักษาตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ของฮ่องกงไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ไม่เพียงแต่ดำรงการเป็นเมืองท่าทางการค้าและศูนย์กลางทางการเงินที่สำคัญของโลกเท่านั้น แต่ยังเป็นหัวหอกสำคัญของการกลุ่มธุรกิจจากจีนในการใช้พื้นฐานก้าวออกสู่การลงทุนในบรรดาประเทศที่เป็นเส้นทางตามนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีนที่พาดผ่านสู่สากล ทำให้ยิ่งเศรษฐกิจของจีนขยายตัวออกไป ยิ่งทำให้บทบาทของฮ่องกงทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดเล็กเช่นเดียวกับกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม ที่ทำให้ด้วยขนาดแทบไม่มีความหมายในเวทีระหว่างประเทศ แต่หากผนึกรวมกันทั้งหมดกับประเทศไทยเป็นอนุภูมิภาคที่ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และประเทศไทย ย่อมทำให้อนุภูมิภาคกลายเป็นตลาดที่มีความสำคัญจากห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่สำคัญของเอเชียและโลก และหากเชื่อมโยงกับอาเซียนที่เป็นข้อต่อที่สำคัญ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจและเชื่อมโยงเป็นอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) ที่ประกอบด้วยสมาชิกอาเซียน จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ และอาเซียนบวกหก (ASEAN+6) ที่ประกอบด้วย สมาชิกอาเซียน จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีนกับเส้นทางสายไหมทาง

ทะเล (Maritime Silk Road) ของจีน ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) ที่ประกอบด้วยสมาชิกอาเซียน จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ และข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership : TPP) ที่มีสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา แคนาดา เม็กซิโก เปรู ชิลี ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม และบรูไน ความร่วมมือที่ถือกำเนิดขึ้นย่อมทำให้ประเทศขนาดเล็กที่เกือบไม่มีความหมาย กลายเป็นข้อต่อที่มีความหมายและนัยสำคัญอย่างยิ่ง

การกำหนดนโยบายสาธารณะของประเทศไทยทำให้ต้องร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อก้าวไปสู่ความเข้มแข็งร่วมกัน (Stronger Together) และผลักดันให้เกิดความร่วมมือเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมบนพื้นฐานภูมิรัฐศาสตร์ เพื่อสร้างและผนึกกำลังเชื่อมโยงความร่วมมือทางยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความหมาย ความสำคัญ บทบาท ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศและภูมิภาคโดยรวม

ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญนำมาสู่การกำหนดทิศทางและแนวโน้มนโยบายสาธารณะด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย แบ่งเป็นด้าน ประกอบด้วย (ธโรธร ตูทองคำ, 2561 : 15-35 -15-41) การพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน

6.2.1 ด้านการพัฒนา

ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และความสำคัญของประเทศไทยในเวทีโลก ทำให้รัฐบาลภายหลังมีการวางแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจทั้งทางด้านการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม และการพาณิชย์กรรม เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศกับดักรายได้ปานกลางระยะสั้น และการกำหนดตำแหน่งของประเทศที่มีความสำคัญระยะยาวท่ามกลางการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ หัวใจสำคัญของการพัฒนาที่กำหนดที่การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม แบ่งเป็น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และด้านพาณิชย์กรรมและบริการ

(1) ด้านเกษตรกรรม รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กำหนดให้ประเทศไทยมุ่งเน้นให้เกษตรกรเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการผลิตสินค้าเกษตรกรรม นับตั้งแต่การวางแผนการผลิต การเพาะปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการค้าขายและส่งออก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ การใช้มือถืออัจฉริยะ (smartphone) สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าจากตลาดแต่ละวัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถประมาณการการขายสินค้าการเกษตรที่ผลิต การใช้โดรน (Drone) สำหรับการตรวจความเรียบร้อยของพื้นที่เพาะปลูก การโปรยยาฆ่าแมลง การหาข้อมูลเพื่อคำนวณดินและน้ำ การประมาณการพื้นที่การเก็บเกี่ยวและเวลาที่ใช้สำหรับการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

(2) ด้านอุตสาหกรรม ความล้มเหลวกับการดูดซับแรงงานจากภาคเกษตรกรรม จากยุทธศาสตร์ความเจริญเติบโตแบบไม่สมดุล (Unbalance Growth) ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างกว้างขวางจากช่องว่างของรายได้ ทำให้การกระจายรายได้ล้มเหลวตามมาภายหลัง การกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทักษิณที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจจากภายนอก (Outward) ส่วนหนึ่ง ส่งผลให้เลือกการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญ

ประกอบด้วย อาหาร ท่องเที่ยว คอมพิวเตอร์ แฟชั่น และยานยนต์ และมีความต่อเนื่องมาในรัฐบาลหลายชุด และส่งผลให้รัฐบาลภายหลังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร ยานยนต์ และปิโตรเคมี เพื่อขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจของประเทศไทย เพื่อให้ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานและสายพานการผลิตที่สำคัญของโลก

(3) ด้านพาณิชย์กรรมและการบริการ ประเทศไทยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมบริการที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยว และการแพทย์และการสาธารณสุข จนกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ในช่วงเวลาที่ประเทศประสบปัญหาและวิกฤตการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2540 และ 2550 การท่องเที่ยวกลับมีบทบาทนำขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนประเทศไทยในปัจจุบันมากกว่า 30 ล้านคน ใน ค.ศ. 2017 ขณะเดียวกันชื่อเสียงของประเทศไทยด้านการแพทย์และการสาธารณสุขที่ดี มีคุณภาพ และราคาถูก นับเป็นแรงจูงใจต่อรับบริการชาวต่างประเทศและเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับความเจริญเติบโตอุตสาหกรรมบริการด้านนี้

6.2.2 ด้านการค้า

ความเปลี่ยนแปลงด้านการค้าระหว่างประเทศทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศเป็น 4 แบบ ประกอบด้วย

(1) การค้าตามแนวชายแดน นับเป็นการค้าที่เพิ่มความสำคัญตามลำดับ ที่สำคัญ คือ พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม (Cambodia Laos Myanmar Vietnam : CLMV) หรือกลุ่มประเทศซีแอลเอ็มวี ส่วนหนึ่งเป็นการค้าที่ไม่เป็นทางการ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลต่อความเจริญเติบโตของเมืองตามแนวชายแดน ทำให้ประเทศไทยต้องลดเงื่อนไขและกีดกันที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ไม่เป็นปัญหาด้านความมั่นคงของการค้าตามแนวชายแดน เพื่อก่อให้เกิดและเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการไหลเวียนสินค้า บริการ เงินทุน แรงงาน ความรู้ และอื่นใด

(2) การค้าระหว่างประเทศระดับภูมิภาค เป็นการค้าที่เป็นทางการ เป็นการค้าระหว่างประเทศโดยทั่วไป ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศหลายประเทศทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องแสวงหาตลาดแห่งใหม่ ที่สำคัญ คือ กลุ่มประเทศที่เป็นตลาดเกิดใหม่ เป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ มีกำลังซื้อ ที่สำคัญ คือ จีน อินเดีย อินโดนีเซีย ปากีสถาน อิหร่าน กลุ่มประเทศแอฟริกา ละตินอเมริกา ทำให้ประเทศไทยต้องดำเนินการนับตั้งแต่การจัดทำความร่วมมือทั่วไปจนถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแบบภูมิภาค เพื่อลดหรือทำลายกำแพงภาษี นับเป็นการอำนวยความสะดวกของการค้าระหว่างกัน

(3) การค้าระหว่างประเทศระดับกลุ่มประเทศ เป็นการค้าระหว่างประเทศที่มุ่งเน้นการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือ ที่สำคัญ คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) อาเซียน+3 อาเซียน+6 เอเปค ขณะเดียวกันประเทศไทยต้องแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับกลุ่มความร่วมมือเศรษฐกิจอื่น ที่สำคัญ คือ ข้อตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership : TPP) ที่มีความ

ต่อเนื่องภายหลังจากการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มความร่วมมือที่สำคัญในภูมิภาค นอกจากนี้ประเทศไทยต้องแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจนอกภูมิภาค อาจมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ สมาชิกสมทบ ภาคี หรืออื่นใด ทั้งในยุโรปกลาง ยุโรปตะวันออก เครือรัฐเอกราชของสหพันธรัฐรัสเซีย เอเชียกลาง เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือตะวันออกกลาง แอฟริกา และละตินอเมริกา

(4) การค้าระหว่างประเทศระดับโลก ประเทศไทยที่เป็นสมาชิกต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อตกลงขององค์การการค้าโลก

การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศที่มีความรุนแรง แม้ว่าประเทศไทยแสวงหาความร่วมมือกับประเทศทั้งหลายจากการลดปัญหาและอุปสรรคจากมาตรการทางภาษี แต่มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีกลับทวีความรุนแรง ส่งผลให้ประเทศไทยจำเป็นต้องลดปัญหาอุปสรรคและเงื่อนไขที่ไม่ได้มาจากมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีลง เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาการค้าระหว่างประเทศให้เจริญเติบโตขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่มีอัตราการเปิดประเทศสูงมากกว่าร้อยละ 80 ซึ่งแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกมีผลโดยตรงกับเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก จึงควรต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อลดสัดส่วนนี้ลงในอนาคต

6.2.3 ด้านการลงทุน

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกที่สัมพันธ์กับภูมิรัฐศาสตร์ ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญ จนกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในภูมิภาค ที่สำคัญ คือ ทางบกและทางอากาศ แต่การพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่อย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับตั้งแต่สมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่มีการลงทุนโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) นับตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ท่ามกลางเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศไทยและทั่วโลก นับเป็นการลงทุนการพัฒนาเศรษฐกิจที่คุ้มค่าที่ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ที่ต่อเนื่องมากกว่า 20 ปี ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคตแบ่งเป็นสองด้าน คือ

(1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ ที่สำคัญ คือ การพัฒนาถนนหนทางให้มีมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ ทางพิเศษ ที่สำคัญ คือ ทางด่วน ทั้งทางภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออก การพัฒนาระบบราง ที่สำคัญ คือ รถไฟรางคู่ รถไฟความเร็วสูง เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง ทั้งที่เป็นการเดินทางระยะสั้นที่สำคัญ คือ กรุงเทพฯ - หัวหิน กรุงเทพฯ - พัทยา และกรุงเทพฯ - นครราชสีมา เป็นต้น และระยะยาว ที่สำคัญ คือ กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ กรุงเทพฯ - พิษณุโลก กรุงเทพฯ - ขอนแก่น กรุงเทพฯ - อุบลราชธานี กรุงเทพฯ - สุราษฎร์ธานี - หาดใหญ่ กรุงเทพฯ - ภูเก็ต เพื่อเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ

การพัฒนาท่าเรือ ทั้งท่าเรือที่มีอยู่เดิม คือ ท่าเรือคลองเตย ท่าเรือแหลมฉบัง และท่าเรือภูมิภาคอื่น ที่สำคัญ คือ ท่าเรือสงขลา ท่าเรือสุราษฎร์ธานี ให้ทันสมัย และท่าเรือแห่งใหม่ ที่สำคัญ คือ ท่าเรือปากบารา (ปรีดิยาร ฑะกุล, 2554 : 119-130) ที่มีความหมายและความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอย่างสูง จากทำเลที่ตั้งที่อยู่บริเวณปากมัจกรซึ่งเป็นปากทางเข้าสู่ช่องแคบมะละกา ช่องแคบที่มีความคับคั่งมากที่สุดในโลก

แห่งหนึ่ง เพราะมีเรือเดินสมุทรผ่านมากกว่าหนึ่งในสามของทั่วโลก แต่ต้องผ่านการศึกษผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวมหรือสาธารณะและคนในพื้นที่ให้มากที่สุด

การพัฒนาท่าอากาศยาน นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนับตั้งแต่การพัฒนาท่าอากาศยานดอนเมือง ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ท่าอากาศยานอุตะเถา เชื่อมโยงกันเป็นระบบ เป็นเครือข่ายด้วยการระบบการขนส่ง โดยเฉพาะระบบรางที่ทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวกจากการเดินทางระหว่างกัน รวมถึงการพัฒนาฐานบิน กำแพงแสนให้เป็นท่าอากาศยานแห่งใหม่เพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศด้านตะวันตกของกรุงเทพฯ เพื่อรองรับกับโครงการทวายของรัฐบาลในอนาคต ขณะเดียวกันมีการพัฒนาท่าอากาศยานแห่งใหม่ในภูมิภาคให้รองรับกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจังหวัดที่ต้องมีท่าอากาศยานที่มีศักยภาพ ที่สำคัญ คือ เชียงใหม่ เชียงราย อุตรดิตถ์ ขอนแก่น อุบลราชธานี พิษณุโลก ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี สงขลา ควรเป็นศูนย์กลางเพื่อรองรับการบินจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันต้องมีการพัฒนาท่าอากาศยานแห่งอื่นเพื่อรองรับกับการคมนาคมที่สะดวกสบายยิ่งขึ้น

(2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่เป็นระบบถนน ระบบราง ท่าเรือ และท่าอากาศยานครบวงจร ที่สำคัญ คือ ทวายของพม่าเพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่มีท่าเรือน้ำลึก และเมืองอื่น ที่สำคัญ อาทิ ท่าซีเหล็กของพม่า เมียวดีของพม่า สะหวันเขตของลาว ที่สำคัญ คือ ระบบถนนที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านตามชายแดน ด้านการค้า จำนวนมาก ที่สำคัญ คือ แม่สาย จังหวัดเชียงราย แม่สอด จังหวัดตาก อัญญาประเทศ จังหวัดสระแก้ว และปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา แต่ปัญหาสำคัญ คือ คนขับรถของประเทศไทยนั่งด้านขวา ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ คือ พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม รวมถึงจีน คนขับรถนั่งฝั่งซ้าย นับเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการเดินทางระหว่างกัน การพัฒนาระบบถนนนับเป็นการสานต่อที่ต่อเนื่องจากโครงการถนนสายเอเชีย ซึ่งเป็นโครงการของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) ที่สหประชาชาติสนับสนุนการก่อสร้างช่วงสงครามเย็น แต่ปัญหาทางการเมืองจากความขัดแย้งระหว่างประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจจากความยากจน และปัญหาสังคมจากความหวาดระแวง ทำให้โครงการถนนสายเอเชียยุติลงเป็นเวลาหลายปี และระบบรางที่เชื่อมต่อกับจีนที่เป็นรถไฟความเร็วสูงหรืออื่นใด

การพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่สำคัญ คือ โครงการทวาย ที่มีทั้งท่าเรือ ถนน และเขตนิคมอุตสาหกรรม นับเป็นเส้นทางสำคัญนอกประเทศไทยที่สำคัญที่สุดเพราะมีส่วนต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นโครงการขนาดใหญ่ มีศักยภาพเพียงพอสำหรับรองรับกับเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ที่มีจำนวนมากกว่าแหลมฉบังประมาณ 10 เท่า ทำให้เป็นแหล่งรองรับการลงทุนของนักลงทุนจากประเทศไทยและต่างประเทศในอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมน้ำมัน ปิโตรเคมี เหล็กและเหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ เป็นต้น ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงอนาคตเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก

ทิศทางและแนวโน้มทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคต ที่สำคัญ จะมาจากการพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในเส้นทางการคมนาคมตามระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) ที่มีธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียสนับสนุนตามข้อตกลงภายหลังการประชุมรัฐมนตรีของ

ประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงครั้งที่ 8 ที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ใน ค.ศ. 1998 แบ่งเป็น ระเบียงเศรษฐกิจ แนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) แนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ซึ่งเส้นทางทั้งหมดล้วนแล้วผ่านประเทศไทยทั้งสิ้น การพัฒนาตามแนวเส้นทางคมนาคมให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ระเบียงการขนส่ง ระเบียงขนส่งและอำนวยความสะดวกทางการค้า ระเบียงโลจิสติกส์ ระเบียงการพัฒนาเมือง และระเบียงเศรษฐกิจ ทำให้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในอนาคต (เติมธรรม สิทธิเลิศ, 2015)

ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาและลงทุนโครงสร้างพื้นฐานนอกจากเพื่อขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยแล้ว ยังสัมพันธ์กับต่างประเทศจากการที่ประเทศไทยไม่ได้รับความสำคัญจากโครงการพัฒนาเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน (New Silk Road) หรือหนึ่งเส้นทางหนึ่งแถบ (Belt and Road Initiative) ตามการประกาศของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงใน ค.ศ. 2017 ตามข้อริเริ่มเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมทางทะเลในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (High-Level Dialogue Belt and Road forum for International Cooperation) ที่มีเงินลงทุนจำนวน 124,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (จิตติภัทร พูนขำ, 2017) ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่ตามมาภายหลัง

การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการพัฒนา การค้า การเงิน และการลงทุน ทั้งยังส่งผลต่อการกำหนดพื้นที่การลงทุน การวางแผนการลงทุนมีผลต่อการพัฒนาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของเมืองและจังหวัด ทั้งนี้ ประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นจะยังคงเป็นประเทศหลักที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง) ที่จะเชื่อมทะเลอ่าวไทย และระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridors) และระเบียงเศรษฐกิจด้านใต้ (Southern Economic Corridors) จะยังมีความสำคัญอยู่ เพราะปริมาณการลงทุนของจีนและญี่ปุ่นที่ยังมีมากในไทยย่อมทำให้จีนและญี่ปุ่นยังคงให้ความสำคัญกับการลงทุนในไทยอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเริ่มย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีทรัพยากรศักยภาพทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางการเมืองที่มากกว่า เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม การที่จีนและญี่ปุ่นยังคงอยู่ในไทยในช่วงนี้ ย่อมจำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือกับไทยเพื่อพัฒนาในแต่ละด้านที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน ทำให้ไทยน่าจะยังสามารถแสวงหาโอกาสจากการถ่ายทอดความรู้/ความช่วยเหลือได้อีกพอสมควร (บุญธรรม ถาวรทัศนกิจ, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561)

การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ช่องทางการค้าขาย การติดต่อ เปิดโอกาสให้กับ การทำธุรกิจของคนรุ่นใหม่ (start up) ที่อาจจะเป็นผู้ประกอบการในระยะเริ่มต้น ซึ่งจะเป็นโอกาสที่ดีต่อการเพิ่มมูลค่าและการแข่งขันที่มากขึ้นเรื่อยๆ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอื่นๆ ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสในการเปิดตลาดการค้า การสานความสัมพันธ์แต่ละด้านเพิ่มเติม ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมระหว่างประเทศก่อให้เกิดเป็นประโยชน์นั้นมีหลายอย่าง ทั้งการเชื่อมโยงของอินเทอร์เน็ตที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำ

ให้เกิดการพัฒนาของความรู้ การถ่ายทอดเทคโนโลยี อีกทั้งการพัฒนาตัวของวัฒนธรรมที่ประเทศทั้งหลาย เริ่มเผยแพร่มายังประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยเรียนรู้ความแตกต่างและหลากหลายของสังคมต่างประเทศมากยิ่งขึ้น (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

การขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคมแยกออกจากกันไม่ได้ ในด้านสังคม การเพิ่มขึ้นของระดับการศึกษาของประชากร และการได้รับการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้น ทำให้คุณภาพและปริมาณของประชากรมีมากขึ้น การมีสังคมที่เริ่มมีการศึกษามากขึ้นและกระจายตัวไปสู่ชนบทมากขึ้น รวมไปถึงปริมาณการเติบโตของชนชั้นกลาง ทำให้การขยายตัวของเมืองมีมากขึ้น ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ แต่การขยายตัวเหล่านี้ทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะเมื่อเมืองขยายตัว ประชากรเพิ่มขึ้นและมีความรู้มากขึ้น ทำให้เกิดเงื่อนไขที่นำไปสู่การแสวงหากลไก ช่องทาง หรือโอกาสที่จะมาพัฒนาประเทศผ่านกลไกความร่วมมือระดับภูมิภาค กลไกที่สำคัญ คือ อาเซียนที่มีช่องทางที่หลากหลาย ทั้งเรื่องระบบการดูแลสุขภาพ (health care system) การศึกษา ความเชื่อมโยง (connectivity) ประเด็นด้านเศรษฐกิจและสังคมจึงเกี่ยวพันกัน และทำให้เกิดความท้าทายและโอกาสที่ไทยจะเล่นบทบาทนำได้ เพราะด้วยที่ตั้งของไทยที่อยู่ศูนย์กลางของภูมิภาค การมีองค์การระหว่างประเทศอยู่มาก การมีสถาบันการศึกษา โรงงานการผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยที่ไทยมีอยู่แล้วจะสามารถช่วยสร้างโอกาส และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และการแสดงจุดยืนของไทยในการเป็นผู้นำด้านต่างๆ ของภูมิภาค (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

ประโยชน์ต่อทางเศรษฐกิจไทยก็คือ การมีตลาดรองรับสินค้าของไทยเพิ่มขึ้นจากเดิม ในกรณีที่ไทยสามารถผลิตสินค้าที่จีนไม่ผลิต เป็นสินค้าคนละประเภท เช่น สินค้าพื้นเมือง สินค้าทำด้วยมือหรือหัตถกรรม สินค้าด้านศิลปวัฒนธรรมผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจที่ถือกำเนิดขึ้น ทำให้ภูมิรัฐศาสตร์แบบเดิมจะหมดความหมาย การค้า การเงิน การลงทุน การช่วยเหลือ จะเป็นลักษณะชาติพันธุ์ การเงิน จะเกิดระบบมาตรฐานย่อย การลงทุนและการช่วยเหลือจะเป็นความสัมพันธ์เชิงระนาบ ระหว่างรุ่นเดียวกันในแต่ละพื้นที่ ระบบคิดเรื่องรัฐชาติ หรือความเป็นคนไทยจะหายไป ระบบเศรษฐกิจผ่านสัญชาติจะใหม่ขึ้น และจะกลายเป็นผู้กำหนดเศรษฐกิจของรัฐไทยต่อไป ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เครือข่ายม้ง จะขยายตัวเรื่องการลงทุน และการผลิตจนนำไปสู่การกำหนดนโยบายการปกครองท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า ดินแดนต่างๆที่เป็นชายขอบจะจัดงานชาติพันธุ์โลก เช่น ม้งโลก กะเหรี่ยงโลก กระจายอยู่ทั่วไป แต่สิ่งที่เพิ่มมากกว่านั้นคือ การลงทุนข้ามชาติระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละประเทศ (วศิน ปัญญาวุฒตระกูล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) ขณะเดียวกัน นำไปสู่การกำหนดนโยบายการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (จังหวัดชายแดน 10 จังหวัด) ตลอดจนโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เพื่อใช้กระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งหวังที่จะดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มทุนจากจีน ญี่ปุ่น (บุญธรรม ถาวรทัศนกิจ, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561)

การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเปลี่ยนไปของระเบียบโลกทำให้ปัจจัยทางการเมืองอ่อนกำลังลง หากแต่เกิดการเคลื่อนไหวในแนวทางภูมิ

เศรษฐศาสตร์ (Geo-economic) ที่เป็นตัวกำหนดและอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ในภูมิภาคอย่างเด่นชัด และรัฐไทยที่อยู่ในฐานะที่มีความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภคมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งยังมีความพร้อมด้านแรงงานที่มีฝีมือ มีสถาบันทางการเงินที่ค่อนข้างเข้มแข็ง จึงอยู่ในสถานะที่จะเป็นผู้ริเริ่มดำเนินนโยบายภายในภูมิภาคเพื่อประโยชน์สูงสุด การเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นต้องมาจากบทบาทของภาครัฐและภาคเอกชน และควรนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางภายในประเทศที่จะเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคที่จำเป็นต่อระบบไหลเวียนทางเศรษฐกิจและสามารถขยายไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านอื่นต่อไป (ศุ บุญญ, จารุมณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561)

การไร้ความสามารถของรัฐบาลทหารที่ยังเชื่อมั่นอยู่ในภูมิรัฐศาสตร์แบบเดิม ไม่อาจก้าวข้ามโลกเศรษฐกิจสมัยใหม่ ระบบการค้าออนไลน์ และการผลิตสินค้าแบบใหม่ การเจริญเติบโตของระบบหุ้นและการเล่นค่าเงินของชาวจีนรุ่นใหม่ซึ่งแตกต่างจากเดิม ทำให้ช่องว่างระบบเศรษฐกิจที่ยึดติดดินแดน หรือมองในแง่ศักดินาที่ดินจึงไม่อาจก้าวข้ามไปสู่การเท่าทันชนชั้นพ่อค้า และผู้ประกอบการใหม่ (วศิน ปัญญาวุฒตระกูล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกมีแนวโน้มเป็นแบบเศรษฐกิจดิจิทัล ด้วยการใช้จ่ายผ่านเทคโนโลยีทางการเงิน และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ทันสมัยก้าวหน้า ส่งผลให้ไทยล้าหลังทางด้านเทคโนโลยี ทั้งกฎหมายและระบบ จึงเกิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีขึ้นจำนวนมาก เช่น การขายสินค้าผ่านแอปพลิเคชันอสังหาริมทรัพย์ แอปพลิเคชันเหล่านี้เป็นของต่างประเทศและกำลังเข้ามาสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยโดยไม่ต้องเสียภาษีแต่ประการใด การเข้ามาของสิ่งเงินเพราะเงินให้ความสนใจต่อสินค้าเกษตรของไทยเป็นอย่างมาก ภาครัฐจึงควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการค้าโดยเฉพาะผ่านทางเทคโนโลยีที่ประเทศไทยสูญเสียโอกาสเป็นอย่างมาก และสินค้าทางการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องในการส่งเสริมให้เกษตรกรให้ได้เปรียบเหนือพ่อค้าชาวจีน ตัวอย่างธุรกิจที่สำคัญ คือ ฝรั่งผลไม้ในเมืองไทย ที่มีแต่คนจีนเป็นเจ้าของ (พนัชกร สิมะขจรบุญ, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2561)

การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์จะยังส่งผลต่อการกำหนดพื้นที่การลงทุน การวางแผนการลงทุนมีผลต่อการพัฒนาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของเมืองและจังหวัด แนวโน้มของการลงทุนของญี่ปุ่นที่ยังมีอยู่มากในไทย โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกที่เชื่อมทะเลอ่าวไทย และระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และระเบียงเศรษฐกิจทางใต้จะมีนัยสำคัญ เพราะปริมาณการลงทุนของญี่ปุ่นที่ยังมีมากในไทยย่อมทำให้ญี่ปุ่นยังคงให้ความสำคัญกับการลงทุนในไทยอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเริ่มย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีทรัพยากร ศักยภาพทางเศรษฐกิจ และเสถียรภาพทางการเมืองที่มากกว่าเช่นอินโดนีเซีย การที่ญี่ปุ่นลงทุนในประเทศไทยนับแต่นี้ และการให้ความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาระบบการเชื่อมโยงทั้งหลาย ทำให้ไทยยังพอจะแสวงหาโอกาสรับความรู้ ความช่วยเหลือ การลงทุนจากญี่ปุ่นได้อีกมาก และเมื่อไทยรับจากญี่ปุ่น ก็น่าที่จะกระตุ้นให้เงินพยายามหาช่องทางเข้ามาเพื่อให้แก่ไทยเพื่อแข่งขันกับญี่ปุ่น ดังนั้นในแง่นี้ การแข่งขันระหว่างประเทศมหาอำนาจจะช่วยให้ไทยได้รับผลประโยชน์ที่ดีทางเศรษฐกิจ (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นประชาคมอาเซียน หากไทยสามารถสร้างจุดเด่นภายในประชาคมได้ เช่น ทางด้านโลจิสติกส์ ย่อมได้เปรียบเพราะไทยเป็นประเทศที่อยู่ตรงกึ่งกลางของประเทศในประชาคมอาเซียน สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ การเป็นศูนย์กลางทางด้านคมนาคม โดยเฉพาะเส้นทางรถไฟที่สามารถเชื่อมกับประเทศทั้งหลายในประชาคมอาเซียน (บุญอริ ยีหมะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2561) การเชื่อมโยงทั้งหลายย่อมทำให้ไทยต้องหันกลับมาทบทวนต่อนโยบายการลงทุน การให้วีซ่าเข้ามาทำงาน นโยบายขนส่งระหว่างประเทศร่วม เพราะการเชื่อมโยงเหล่านี้ต้องการโครงสร้างพื้นฐานละมุนที่สนับสนุนการเชื่อมโยงให้เป็นระบบและครอบคลุม (นรุตม์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561) แนวโน้มในอนาคต ประเทศไทยจะกลายเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่พัฒนามากยิ่งขึ้น และจะลดการรับความช่วยเหลือลง ในทางกลับกันจะกลายเป็นผู้ลงทุนนอกประเทศและให้ความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้าน แต่่นโยบายเช่นนี้จะทำให้ละเลยในประเทศ โดยเฉพาะประเด็นสวัสดิการทางสังคม และการกระจายอำนาจที่กล่าวไป (ภิญญพันธุ์ พงนะลาวัณย์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

จากการสัมภาษณ์ แสดงถึง การที่ประเทศไทยมีการปรับตัวเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ทั้งระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ระเบียงเศรษฐกิจด้านใต้ โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก เพื่อรองรับการลงทุนจากจีนและญี่ปุ่น เพื่อขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ก่อให้เกิดการย้ายฐานการผลิตสู่ประเทศไทย การถือกำเนิดของการเริ่มต้นธุรกิจของคนรุ่นใหม่ทางด้านการผลิต การแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ จากกลไกที่สำคัญ คือ ความเชื่อมโยงของอาเซียน ความเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร การสร้างตลาดการค้าที่ทันสมัย การสร้างตลาดออนไลน์ การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่ทันสมัยก่อให้เกิดประโยชน์กับเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ก้าวสู่ยุคสมัยแห่งนวัตกรรมจากนโยบายประเทศไทย 4.0 นับเป็นผลดีต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ การจ้างงาน การคมนาคมขนส่ง และการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ทำให้ประเทศไทยนับเป็นพื้นที่ของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ จีน ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา จากการพัฒนา การค้า และการลงทุน ทั้งระดับทวิภาคี และพหุภาคี ผ่านกรอบความร่วมมือที่หลากหลาย

แต่ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางลบกับประเทศไทย จากการมีแรงงานที่ผิดกฎหมาย การปฏิเสธการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม การแสวงหาผลประโยชน์ของคนจีนและเครือข่ายจากสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรกรรม ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่น คือ การสร้างเครือข่ายทางการค้าผ่านการเป็นชาติพันธมิตรเดียวกัน นับว่าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ ชาวจีน ชาวฝั่ง และอาจมีชนชาติอื่นในอนาคต ที่สำคัญ คือ เวียดนาม ไทยใหญ่ และชาวเขาเผ่าอื่น อาจนำไปสู่ธุรกิจที่ผิดกฎหมาย ที่สำคัญ คือ การผลิตสินค้าเลียนแบบโดยมีที่ตั้งในประเทศเพื่อนบ้านแล้วส่งมาสินค้ามาประเทศไทย หรือเป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศนั้นแต่อ้างตราสินค้าไทยเพื่อจำหน่ายใน

ประเทศอื่น อาชญากรรมอิเล็กทรอนิกส์ และธุรกิจสีเทา ที่สำคัญ คือ ยาเสพติด การค้ำมนุษย์ การเคลื่อนย้ายแรงงานผิดกฎหมาย และปัญหาสังคมอื่นตามมา

6.3 ผลกระทบทางสังคม

ผลกระทบทางสังคมจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นการเติบโตของเมือง การเคลื่อนย้ายถิ่น การอพยพของแรงงานต่างด้าว ล้วนแล้วแต่มาจากความเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่และด้านผู้คน (ธโรธร ตู๋ทองคำ, 2556 : 113-116)

ด้านพื้นที่ (พฤษ์ เถาถวิล, 2555 : 5-9) มาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) จากพื้นที่ที่เคยเป็นภูมิภาคที่ห่างไกลเพราะเป็นเทือกเขา ภูเขา ที่สูง และที่ราบสูง เป็นป่าเขาที่ขวางกั้นระหว่างที่ที่ราบลุ่มภาคกลางกับพื้นที่อื่นนับเป็นอันตรายสำหรับนักเดินทาง จนกลายเป็นพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวด้านความมั่นคงจนก่อให้เกิดเป็นปัญหาและความยุ่งยาก ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Keyes, 1967) ช่วงก่อนและระหว่างสงครามเย็น กลายเป็นพื้นที่ที่การคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่ มีโครงข่ายการคมนาคมเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และดีที่สุดพื้นที่หนึ่งในประเทศไทย ที่ติดต่อกับทั้งภาคเหนือและภาคกลางหลายทิศทาง การพัฒนาการคมนาคมยังมีความเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านเพราะนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (From War Zone to Trade Zone) สมัยรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกที่จังหวัดหนองคายใน พ.ศ. 2537 ด้วยความร่วมมือระหว่างไทยกับลาวด้วยการสนับสนุนจากออสเตรเลีย นับเป็นการเปิดพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านชายแดนที่ติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ตะวันออก และใต้ การสร้างเขื่อนนับเป็นความเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคที่สำคัญที่ก่อสร้างเป็นจำนวนมาก จนถึงเขื่อนปากมูลที่ก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2535 ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเขื่อนจำนวนกว่าสิบเขื่อนและมีเขื่อนขนาดเล็ก ฝาย และการพัฒนาแหล่งน้ำรูปแบบอื่นเป็นจำนวนมาก ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าและการชลประทาน แม้จะมีผลด้านลบจากการอพยพผู้คนจำนวนหนึ่งออกนอกพื้นที่ที่กลายเป็นอ่างเก็บน้ำของเขื่อนก็ตาม นอกจากนี้นโยบายและโครงการพัฒนายังมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านยังส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ที่สำคัญ คือ โครงการเขื่อนน้ำจันทน์ ทำให้พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งรับพลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้ภายในภูมิภาคกับการส่งต่อสู่พื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือจากลาวซึ่งเป็นแบบเตอร์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ (landscape) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้จากการเคยเป็นท้องถื่นทุรกันดารกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวกสบายในการเดินทางที่มีความสำคัญมิเพียงแต่ภายในประเทศแต่ยังมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

ด้านผู้คน (พฤษ์ เถาถวิล, 2555 : 7-18) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของผู้คนนับตั้งแต่การก่อกำเนิดเป็นชุมชนที่ส่วนหนึ่งกลายเป็นเมืองที่อยู่รายรอบสองข้างทางรถไฟ อาทิ บ้านภาชี ตา

คลี นครสวรรค์ ตะพานหิน พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เด่นชัย และก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพของผู้คนจากนโยบายของรัฐบาล ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง การเพิ่มปริมาณของผลผลิตด้านการเกษตรที่มีความต้องการทั้งภายในและภายนอกภูมิภาคก่อกำเนิดเป็นพืชพาณิชย์ที่เป็นพืชเชิงเดี่ยวโดยเฉพาะพืชไร่น้ำที่เป็นจำนวนมากจากการสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล ที่สำคัญ คือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ และอ้อย ทำให้เกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกจาก 17.1 ล้านไร่ใน พ.ศ. 2504 ถึง 2505 เป็น 39.6 ล้านไร่ใน พ.ศ. 2531 ถึง 2532 เป็นจำนวน 2.32 เท่า ขณะเดียวกัน การพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไปกลับเป็นไปอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ 2530 จนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพราะมีถั่วเหลืองการเติบโตร้อยละ 17.9 ระหว่าง พ.ศ. 2533 ถึง 2538 จากการเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แต่ลดลงเหลือเหลือร้อยละ 2.5 ระหว่าง พ.ศ. 2539 ถึง 2545 จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโรงงานกว่า 42,000 โรงงานใน พ.ศ. 2547 ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่นครราชสีมา ขอนแก่น และอุบลราชธานี แรงงานจากชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ทำงานในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ไม้และเครื่องเรือน อาหารและอาหารสัตว์ ตามลำดับ ขณะที่อุตสาหกรรมที่มีขนาดนับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 2540 ถึงปัจจุบัน คือ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ แม่พิมพ์ รองเท้าและเครื่องหนัง ด้านการพาณิชย์กรรมหรือการบริการหรืออุตสาหกรรมการค้าและการบริการ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางเพราะนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 ที่ประเทศไทยกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ฟื้นฟูเศรษฐกิจทำให้เกิดนโยบายปีท่องเที่ยวประเทศไทย (Visit Thailand Year) ใน พ.ศ. 2530 ก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมาก ทำให้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า 568 แห่งในปัจจุบัน ทำให้มีรายได้จำนวนหลายหมื่นล้านบาทแต่ละปี

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งอารยธรรมโลกที่เชื่อมโยงกับอารยธรรมขอมของกัมพูชา ล้านช้างของลาว และอันนัมของเวียดนาม ส่งผลต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอนาคต ด้วยปัจจัยจากปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สิน การขาดน้ำเพื่อการเกษตรกรรม ความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และความผันแปรของราคาสินค้าการเกษตร ทำให้ผู้คนในชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ อาชีพการค้าหรือพาณิชย์กรรมและการบริการแทนที่ภาคเกษตรกรรมส่วนหนึ่งโดยเฉพาะนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2530 ก่อให้เกิดร้านค้าภายในชุมชนหรือชนบทที่มีจำนวน 154,050 แห่ง ใน พ.ศ. 2544 เพิ่มขึ้นเป็น 171,202 แห่ง ใน พ.ศ. 2548 ประกอบด้วยร้านค้าของชำ ปัจจัยการผลิต ซ่อมรถยนต์ จักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ก่อสร้าง งานช่าง นอกเหนือจากร้านตัดผม เสื้อผ้า กรอบรูป ขนส่งภายในชุมชน คาราโอเกะ รวมถึง พ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ปั้มน้ำมัน ขายยา เซาหนังสือ ที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แสดงถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมครัวเรือนที่มีบทบาทเพิ่มขึ้น และบทบาทภาคเกษตรกรรมที่ลดจำนวนแรงงานเฉลี่ยลงจากจำนวน 3.59 คนต่อครัวเรือนใน พ.ศ. 2541 ถึง 2542 เป็นจำนวน 2.89 คนต่อครัวเรือนใน พ.ศ. 2549 ถึง 2550 ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน

ครอบครัวที่ทำการเกษตรกรรม (family farm) ในชนบทเพราะรายได้จากการเกษตรกรรมหรือที่เกี่ยวข้องคิดเป็นจำนวนร้อยละ 46.8 ขณะที่รายได้นอกภาคการเกษตรกรรมที่มาจากเงินเดือน เงินส่งกลับจากภายในประเทศ เงินส่งกลับจากต่างประเทศ และเงินที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นทั้งการค้า บริการ หัตถกรรม หรืออื่นใด คิดเป็นร้อยละ 54.2 ใน พ.ศ. 2549 ถึง 2550 แต่กระนั้นช่องว่างระหว่างรายได้ของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นยังคงห่างอยู่มาก ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นภูมิภาคที่มีความยากจนมากที่สุดในประเทศไทย ผู้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังเป็นคนยากจนอยู่มาก

ความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นตัวอย่างที่สำคัญ ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมืองอย่างกว้างขวาง มีเมืองที่เป็นเทศบาลเมือง เทศบาลนคร ถือกำเนิดเป็นจำนวนมาก ทำให้เมืองเริ่มแสวงหาทางเลือกเพื่อการพัฒนาที่หลากหลาย มีการจัดตั้งเมืองอัจฉริยะ (Smart City) นับเป็นเมืองที่ให้ความสำคัญกับการออกแบบโครงสร้างของเมืองให้สอดคล้องกับเมืองอัจฉริยะ การส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน นำไปสู่การสร้างตัวแบบทางธุรกิจ (Business Model) ตัวอย่างที่สำคัญ คือ เทศบาลนครขอนแก่นที่มีความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเทศบาลจำนวน 4 แห่ง จัดตั้งบริษัทเพื่อพัฒนาระบบขนส่งมวลชนแบบรางเบา ทำให้เมืองมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากพื้นที่ ผู้คน สภาพแวดล้อม และการแสวงหาเครือข่ายและพันธมิตร เพื่อให้เป็นประโยชน์กับพลเมืองในพื้นที่ให้มากที่สุด

การเติบโตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากแนวคิดเมืองอัจฉริยะ แสดงถึงความสำคัญด้านพลังงานที่เป็นส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลง ยุทธศาสตร์ของประเทศไทยด้านพลังงานจึงมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ เพราะการพัฒนาพลังงานต้องเป็นการผสมผสานระหว่างการพัฒนาพลังงานภายในกับการแสวงหาแหล่งพลังงานภายนอกอื่นนอกเหนือจากตะวันออกกลาง ที่สำคัญ จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียกลาง จีน และรัสเซีย ด้านการพัฒนาพลังงานภายใน แบ่งออกเป็นพลังงานหลักและพลังงานทางเลือก พลังงานหลัก จากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ความสำคัญที่ค้นพบภายหลังคือประเทศไทยเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของโลกโดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติที่มีเป็นจำนวนมาก ขณะที่น้ำมันมีเป็นจำนวนหนึ่ง แหล่งค้นพบจำนวนมากที่อ่าวไทย ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีการให้สัมปทานกับบริษัทข้ามชาติที่สำคัญคือเชฟรอน (Chevron) แต่ข้อจำกัดด้านมาตรการทางภาษีทำให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยังมีการให้ข้อมูลกับสังคมน้อย ทำให้การรับรู้ข้อมูลของสาธารณชนมีจำกัด การค้นพบแหล่งพลังงานจำนวนหนึ่งทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดมาตรการส่วนแบ่งการผลิต ค่าภาคหลวง หรือภาษี เช่น การขึ้นภาษี เป็นต้น เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากบริษัทข้ามชาติที่มาลงทุน ดังตัวอย่างที่อินโดนีเซียและเวเนซุเอลาที่มีกำไรจำนวนมาก การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชน การให้แรงจูงใจเพื่อกับบุคคล องค์กร สถาบัน บริษัท หรืออื่นใด แสวงหาหรือพัฒนาพลังงาน ย่อมลดคำถาม ข้อสงสัย และข้อสังเกต เกี่ยวกับบทบาทภาครัฐกับการเก็บภาษีหรือค่าภาคหลวง กระทบพลังงาน การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ที่ทำหน้าที่รักษาและปกป้องผลประโยชน์

ด้านพลังงานของประเทศ การพัฒนาพลังงานจากก๊าซธรรมชาติย่อมเป็นประโยชน์เพื่อการแปรรูปเพิ่มมูลค่ามากกว่านำมาผลิตไฟฟ้าที่สูญเสียค่าทางเศรษฐกิจ (ธโรธร ตูทองคำ, 2556ก : 146-147)

พลังงานทางเลือก ทำให้ประเทศไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์ลงทุนเพื่อวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R and D) พลังงานทางเลือกโดยเฉพาะพลังงานจากชีวมวลในกลุ่มของแอลพีจี เอ็นจีวี แก๊สโซฮอลล์ และไบโอดีเซล เพื่อเป็นทางเลือกทดแทนพลังงานหลักในอนาคต เช่นเดียวกับพลังงานนิวเคลียร์ที่ต้องพิจารณาความเป็นไปได้รอบด้านเพื่อนำมาสู่การปฏิบัติหรืองดการดำเนินการ ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านทั้งพม่า กัมพูชา เวียดนาม และอินโดนีเซีย ต่างพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ จนนำไปสู่การมีโรงงานผลิตพลังงานนิวเคลียร์ของเวียดนามเป็นแห่งแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคตอันใกล้ ส่วนการแสวงหาแหล่งพลังงานภายนอกอื่น ด้วยการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่สำคัญ คือ พม่า ที่อ่าวยานาดาเชื่อมต่อด้านตะวันตกของประเทศ ลาวที่เป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากเขื่อนน้ำจั้นและเขื่อนอื่น มาเลเซียจากพื้นที่พัฒนาร่วม (Joint Development Area : JDA) ที่อ่าวไทยร่วมกัน รวมถึงการสำรวจแหล่งพลังงานอื่น ขณะเดียวกันย่อมต้องเตรียมสรรพกำลังโดยเฉพาะทางทะเลให้เพียงพอเพื่อปกป้องสิทธิอธิปไตยเหนือดินแดนจากการแสวงหาแหล่งพลังงาน ส่วนมหาอำนาจนอกภูมิภาค ประเทศไทยต้องกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงด้านพลังงาน เช่น การวางท่อส่งน้ำมันหรือก๊าซจากจีนผ่านพม่าสู่ประเทศไทย หรือจากเอเชียกลางและรัสเซียผ่านปากีสถาน อินเดีย พม่า และประเทศไทย เป็นต้น ดังที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เคยดำรง ขณะเป็นนายกรัฐมนตรี นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตด้านพลังงาน (Energy diplomacy) เพื่อลดความผันผวนด้านพลังงานของประเทศ การส่งผ่านพลังงานจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยผ่านประเทศไทยย่อมทำให้ประเทศกลายเป็นศูนย์กลางด้านพลังงาน (Power Grid) แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ธโรธร ตูทองคำ, 2556ก : 146-147)

ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ที่นำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคส่งผลต่อการอพยพของประชาชนในประเทศเพื่อนบ้านและข้างเคียงหลังไหลเข้าสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ผู้ลี้ภัย ผู้อพยพ ผู้ใช้แรงงาน และคนไร้รัฐไร้สัญชาติ นับเป็นปัญหาที่สำคัญที่ต่อเนื่องมานับตั้งแต่อดีต เพราะประเทศไทยมีพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทางบกและทางทะเล ความสงบสุขและความอุดมสมบูรณ์ที่มากกว่าประเทศอื่นเกือบทั้งหมดทำให้ประเทศไทยกลายเป็นเป้าหมายการเดินทางสู่การพำนักและตั้งถิ่นฐาน ทั้งจากปัจจัยทางการเมือง ที่สำคัญ คือ ความขัดแย้งจากการต่อสู้เพื่อเอกราช ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือ ปัญหาความยากจน การประกอบอาชีพ ประเทศไทยกำหนดประเภทกลุ่มคนต่างด้าวหรือคนที่ไม่มีสัญชาติไทย ประกอบด้วย กลุ่มคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย กลุ่มคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย กลุ่มชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ และบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ทำให้รัฐบาลมีนโยบายแก้ปัญหาระยะสั้นบุคคลและสัญชาติจำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเด็กนักเรียนและนักศึกษา กลุ่มคนไร้รากเหง้าที่ไม่ปรากฏบุพการีหรือบุพการีทอดทิ้งตั้งแต่วัยเยาว์ และกลุ่มบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศ กลุ่มแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา กลุ่มผู้ลี้ภัยการสู้รบจากประเทศ

พม่า และกลุ่มบุตรของบุคคลต่างด้าวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การได้สัญชาติ ทำให้ประเทศไทยโดยกระทรวงมหาดไทยแก้ไขด้วยการกำหนดนโยบายสาธารณะด้วยการจัดแบ่งเป็นกลุ่มจำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาบุคคลที่ไม่มีเอกสารทะเบียนราษฎร การแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิอาศัยในประเทศไทย และการแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติสำหรับบุตรของคนไร้สัญชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย (กฤษฎา บุญราช, 2560 : 15) ขณะเดียวกัน ประเทศไทยและสมาชิกประเทศอาเซียนอื่นต่างเผชิญปัญหาผู้อพยพ ที่สำคัญ คือ ชาวโรฮิงญา ที่เดินทางออกจากพม่า ทำให้เป็นมนุษย์เรือ (boat people) สมัยใหม่ที่หลบหนีออกจากประเทศ เพื่อหาถิ่นพำนักถาวร สัมพันธ์กับเรื่องสิทธิมนุษยชน การค้ามนุษย์ และความมั่นคงมนุษย์ ก่อให้เกิดผลกระทบกับประเทศไทยและสมาชิกประเทศอาเซียนอื่นเป็นวงกว้าง

ผลกระทบทางสังคมจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย เพราะในอนาคตเศรษฐกิจไทยจะต้องพึ่งแรงงานข้ามชาติสูงมาก มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ขณะที่หากเศรษฐกิจในประเทศเพื่อนบ้าน ที่สำคัญ คือ โครงการทวาย และสถานการณ์สันติภาพดีขึ้น ไทยจะไม่ใช่ตัวเลือกแรกของแรงงานเหล่านี้อีกต่อไป ซึ่งน่าเป็นห่วงมาก (ณัฐกร วิทิตานนท์, สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2561) และปัญหาด้านสังคมร่วมสมัยทำให้ประเทศไทยต้องรับมือกับสถานะสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ และผู้ด้อยโอกาส (ณัชชาภัทร อมรกุล, สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2561) การเติบโตขึ้นของกลุ่มธุรกิจใหม่ทั้งหลายที่เปลี่ยนจากฐานการผลิตแบบแรงงานเป็นเทคโนโลยีนวัตกรรม รวมถึงการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตในการประกอบธุรกิจและธุรกรรม เช่น cryptocurrency หรือ cyber crime และไทยยังมีข้อจำกัดทั้งทางกฎหมายและความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (คู่บุญ จารุมณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) ขณะเดียวกัน ประเทศไทยต้องเน้นการจัดการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถในการแข่งขันและเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (คู่บุญ จารุมณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) จากการศึกษาด้านทรัพยากรบุคคลในประเทศ พบว่า ยังมีผู้คนที่มิจิดใจบริการและเริ่มมีการเรียนการสอนฝึกรอบมด้านการท่องเที่ยวและโรงแรมที่ขยายตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญก็คือ สวัสดิการของแรงงาน และสิทธิของแรงงานที่มักจะถูกละเลยและกดขี่จากกลุ่มทุนโดยไร้อำนาจต่อรอง (ภิญญพัณฑ์ พจนะลาวัฒน์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

เนื่องจากสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมของผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว ทำให้จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานจากประเทศอื่น ซึ่งส่งผลให้มีประชากรจากประเทศเพื่อนบ้านหลั่งไหลเข้ามาเป็นแรงงานในภาคการผลิตทั้งหลาย ก่อให้เกิดการอพยพ การย้ายถิ่น ตลอดจนการเติบโตขึ้นของเมืองในภูมิภาค แต่การที่ประเทศเพื่อนบ้านเริ่มมีเสถียรภาพด้านการเมืองมากกว่าประเทศไทย ทำให้นักลงทุนจากประเทศที่มีศักยภาพด้านการลงทุนต่างเร่งเข้าไปลงทุนเพื่อขยายช่องทางการค้า โดยอาศัยประโยชน์จากข้อตกลงด้านการค้าที่ประเทศไทยมีพันธสัญญาต่อประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ในระยะเวลานี้ ประเทศไทยจะต้องประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เพราะแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านจะหลั่งไหลกลับประเทศของตนซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยในภาพรวม (บุญ

ธรรม ถาวรทัศนกิจ, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561) และสังคมสูงวัยในประเทศที่เจริญแล้วและเข้ามาใช้ชีวิตชั้นปลายในประเทศไทยโดยไม่ได้ก่อให้เกิดการสร้าง มีแต่การผลาญทรัพยากรจากกำลังทรัพย์ที่เขามีอยู่ ถ้าประเทศส่งเสริมให้บุคคลเหล่านี้เข้ามาใช้ชีวิตในประเทศไทยก็ควรมีแนวทางในการหาเงินจากคนพวกนี้หรือใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ติดตัว (พนัชกร สิมะขจรบุญ, สัมภาษณ์, 8 กรกฎาคม 2561)

การเติบโตของเมืองจะไร้ทิศทางหากไม่มีการวางแผนที่ดี ยิ่งเกิดการย้ายถิ่นเข้ามามาก กระบวนการกลายเป็นเมืองจะทวีความรุนแรงมากขึ้น (บุญอริ ยีหมะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2561) การมีสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองทำให้นักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อ ที่สำคัญ คือ ผู้ใช้บริการทางด้านสุขภาพที่เห็นว่าไทยจะเป็นศูนย์กลางการบริการทางการแพทย์ (Medical Hub) ย่อมมีผลต่อเศรษฐกิจไทย ความแข็งแกร่งด้านการท่องเที่ยวและ Medical Hub ที่จะนำมาสู่ความต้องการเชื่อมต่อกับนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางจากต่างประเทศเข้ามา เนื่องจากมีศักยภาพด้านนี้ค่อนข้างพร้อม อย่างไรก็ตามอุปสรรคขวานใหญ่ก็คือ ระบบราชการและนโยบายภาษีที่ไม่เอื้ออำนวย (ภิญญพันธ์ พจนะลาวัณย์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

การเติบโตของการเชื่อมโยงมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของเมือง การย้ายเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่เพื่อนบ้าน หรือแรงงานฝีมือต่างชาติ ดังนั้นการที่รัฐต้องปรับตัวเรื่องกฎหมายคนเข้าเมือง การแต่งงานระหว่างคนต่างสัญชาติ การให้วีซ่า การรายงานตัว การบริการที่อยู่แก่ผู้เกษียณอายุ การดูแลสุขภาพ เรื่องสุขภาพ การหาโรงเรียนที่มีคุณภาพให้บริการแก่แรงงานและคนในพื้นที่ การมีระบบการเชื่อมต่อของการขนส่งทางอากาศและทางบกไปตามจังหวัดแต่ละจังหวัด การจัดโรงพยาบาลที่มีผู้ปฏิบัติงานที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการจัดการพื้นที่ที่มีคนเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้รัฐต้องหันมาทบทวนว่าเราจะใช้โอกาสจากการเชื่อมโยงเหล่านี้ที่เกิดขึ้นไปสู่การพัฒนามิติทางสังคมอื่น ให้เป็นประโยชน์ต่อแรงงานต่างด้าว และคนในพื้นที่อย่างไรไปพร้อมๆ กัน (นรุทธ์ เจริญศรี, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2561)

การเชื่อมโยงสังคมโลกเข้าด้วยกันโดยระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้พลเมืองโลกเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยได้เรียนรู้ความแตกต่างหลากหลายของประเทศอื่น ๆ เรียนรู้ที่จะพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น (บุญธรรม ถาวรทัศนกิจ, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561) ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วัฒนธรรมประเพณีของคนไทยที่กดทับคนอื่นผ่านการตีตรา ทำให้ไม่สามารถก้าวข้ามไปสู่การปรับตัวของผู้ประกอบการใหม่ จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมไทยที่ดำรงอยู่ไม่สามารถเอื้อต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในศตวรรษที่ 21 ได้เลย เพราะไม่มีการสร้างส่งเสริมการถือกำเนิดของชนชั้นล่างให้ก้าวสู่การเป็นชนชั้นพ่อค้านักธุรกิจ แต่สังคมไทยยังยึดติดอยู่ระบบราชการ เจ้าขุนมูลนายที่ต้องการทำให้ทุกคนจนเท่ากัน (วศิน ปัญญาวุฒระกุล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

ขณะเดียวกัน เมื่อระบบการผลิต การลงทุน การเงิน และเครือข่ายเป็นชาติพันธุ์ การเคลื่อนย้ายแรงงานจะเปลี่ยนแปลง ชายแดนจะกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญ พหุวัฒนธรรม และการค้า การลงทุน แหล่งอุตสาหกรรม กลุ่มเมืองเก่าทั้งหมดจะกลายเป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยว ขณะที่ พื้นที่ชนบท และพื้นที่

ทางการเกษตรจะอยู่คงเดิม ตัวอย่างที่สำคัญ คือ อำเภอบัว ในปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูง มีเครือข่ายการผลิตและการค้าในกลุ่มน้ำโขงทั้งหมด ตั้งแต่ประเทศจีน ถึงหลวงพระบาง ในประเทศลาว เกิดการโยกย้ายแรงงานเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างของคนต่างชาติ ขณะที่เมืองน่านเป็นเพียงศูนย์กลางเมืองเก่าและการท่องเที่ยว เมืองชายแดนจะกลายเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมด และเป็นศูนย์กลาง ขณะที่เมืองศูนย์ และศูนย์กลางเดิมจะกลายเป็นเพียงตัวเชื่อมด้านภาคบริการเท่านั้น ทั้งสองส่วนจำเป็นต้องพึ่งพาภาคเกษตรกรรมมากขึ้น ถ้าการจัดการทรัพยากรที่ผิดพลาดในภาคเกษตรกรรม อุสาหกรรม และบริการย่อมส่งผลให้เกิดการล่มสลายของรัฐ และจะเกิดการแยกตัวของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ จนกลายเป็นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในอนาคต (วศิน ปัญญาวุฒตระกูล, สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม 2561)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลโดยตรงต่อสังคมทั้งมิติเชิงบวก ที่สำคัญ คือ เกิดการจ้างงาน การไหลเวียนของทุน การเป็นเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลทางลบ ที่สำคัญ คือ การเคลื่อนย้ายของแรงงาน ปัญหาทางสังคมอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ไทยสามารถเรียนรู้จากหลากหลายประเทศ เรื่องการจัดการแรงงานต่างด้าว การเป็นเมือง และนำไปสู่นโยบายที่เป็นรูปธรรมและใช้ได้จริงที่สามารถทำให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่จะถือกำเนิดตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ (คู่บุญ จารุณี, สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2561) แนวโน้มในอนาคต หากพัฒนาไปตามแนวเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ เมืองโตเดี่ยวจะเห็นอย่างชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เกิดการอพยพของคนชนบทสู่เขตเมือง ทำให้เกิดชุมชนแออัดแห่งใหม่ การปรับตัวใหม่ กลุ่มคนจนเมืองที่หลากหลาย ปัญหาโรคติดต่อ อาชญากรรม ส่งผลต่อความตึงเครียดในเขตเมืองมากขึ้น (ภิญญาพันธุ์ พจนะลาวัลย์, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2561)

การยอมรับในประเด็นพหุวัฒนธรรม ทั้งด้านศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ทำให้ระดับโลกเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น เช่น กับประเทศในตะวันออกกลาง ย่อมเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อไทย ในฐานะเป็นพื้นที่ใหม่ในการเปิดตลาดการค้ากับประเทศแถบนี้ เช่นเดียวกับการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของเพศสภาพหรือเลสเบียน เกย์ ไบเซ็กชวล และคนข้ามเพศ (Lesbian Gay Bisexual Transgender : LGBT) ในประเทศแต่ละประเทศ นับเป็นบริบทภายนอกด้านสังคมระหว่างประเทศที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ย่อมเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยในการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าเพื่อสนองตอบต่อคนกลุ่มเป้าหมายนี้ (บุษอรียีหมะ, สัมภาษณ์, 5 กรกฎาคม 2561)

จากการสัมภาษณ์ แสดงถึง ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์เอื้ออำนวยให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับประเทศไทย ที่สำคัญ คือ การอพยพของแรงงานที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยเป็นอันมาก ความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ยังส่งผลให้ประชาชนในประเทศเพื่อนบ้านที่มีกำลังซื้อเข้ารับบริการในประเทศไทย ก่อให้เกิดหรือการขยายตัวของธุรกิจบริการ ที่สำคัญ คือ โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว โรงพยาบาลเอกชน สถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพ นำมาสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของธุรกิจ เมืองและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย การบริโภคสินค้าและบริการในประเทศไทย ที่สำคัญ นับเป็น

ส่วนสำคัญต่อการอนุรักษ์ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง โบราณสถานและโบราณวัตถุ จากธุรกิจการท่องเที่ยว เพราะทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่มีรายได้ ก่อให้เกิดการพำนักในถิ่นที่อยู่อาศัยมากกว่าอพยพออกไปทำงานทำในพื้นที่อื่น นับเป็นการขับเคลื่อนความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์แม้เอื้ออำนวยเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับประเทศไทย แต่กลับก่อให้เกิดผลเสียทางสังคมจำนวนมาก ที่สำคัญ คือ การอพยพของแรงงานที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยเป็นอันมาก แต่กลับเป็นปัญหาจากการเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมาย การเข้าสู่วงจรการค้ามนุษย์ การเป็นเจ้าของกิจการในประเทศไทย การประกอบอาชีพต้องห้ามตามกฎหมายในประเทศไทย การพำนักอาศัยในสุขอนามัยที่ไม่เหมาะสม การรับบริการสวัสดิการจากรัฐทั้งทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุขและการศึกษา ขณะเดียวกันหากเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านมีการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น ย่อมนำไปสู่การอพยพกลับของแรงงานจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในอนาคต ขณะเดียวกัน ขณะเดียวกัน การขาดการพัฒนาทักษะแรงงานของประเทศไทยอาจด้วยเหตุผลจากการมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาเป็นจำนวนมาก ย่อมนำไปสู่การสูญเสียโอกาสหากแรงงานต่างชาตินี้กลับประเทศ หรือเทคโนโลยีและนวัตกรรมเปลี่ยนแปลง

ขณะเดียวกัน ปัญหาที่สำคัญที่ตามมา คือ การไร้ทิศทางของเมือง จากการอพยพของแรงงานเป็นจำนวนมาก และการขาดสุขลักษณะและสุขอนามัยจากการพัฒนาที่มีขอบเขตจำกัด การรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลางนำไปสู่ปัญหาสังคมของเมือง ที่สำคัญ คือ อาชญากรรม การจราจร ชุมชนแออัด ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนอนาถและสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ มลพิษ น้ำท่วม หมอกควัน เป็นต้น นับเป็นปัญหาสำคัญที่ต่อเนื่องตามมา การแสวงหาผลประโยชน์ของทุนชาติและทุนข้ามชาติจากความเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ย่อมทำให้การกระจายรายได้ การลดความเหลื่อมล้ำ การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ และการกระจายความเจริญสู่คนทุกคนในสังคมเป็นไปได้เลย การก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุของประชากรในประเทศไทยทำให้เป็นปัญหากับการขับเคลื่อนความเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคตจากการขาดแคลนแรงงานและแรงงานที่มีอยู่ขาดทักษะ